

IMMIGRACIÓ I INTEGRACIÓ LINGÜÍSTICA **Deu casos de famílies al·lòctones amb fills en edat escolar** **residents al sud-est de Mallorca** **Sebastiana Bover Rosselló**

Resum:

Aquest treball és un apropament al procés d'integració d'una part de la immigració que s'estableix a l'illa de Mallorca i se centra en la transmissió lingüística intergeneracional en què els progenitors són d'origen al·lòcton i formen part de parelles lingüísticament homogènies; a més, tenen un o més fills escolaritzats a les etapes d'educació infantil o de primària. Tenint en compte que la població estrangera s'estableix en els municipis on les ocupacions econòmiques més importants estan relacionades directament amb el turisme i els serveis, en aquest treball s'analitzen deu casos concrets de famílies residents al sud-est de Mallorca –gairebé tots del terme de Santanyí. A més d'un apartat teòric en què es pretén contextualitzar la situació, la innovació que presenta aquest estudi és que ofereix una anàlisi detallada de cada cas, aconseguit gràcies a unes entrevistes semiestructurades i semidirigides fetes a un o més membres de la família, amb la finalitat d'aconseguir un relat de vida entorn de les llengües: adquisició de les llengües a casa i a l'escola, la comunicació amb la parella, les xarxes socials on estan inserits, la llengua amb els fills, les llengües dels fills, etc.

Abstract:

This survey explores the integration process of part of the immigrant population who settle on the island of Majorca. It focuses on intergenerational language transmission in cases in which both parents are foreigners sharing the same language, with one or more children at infant or primary school. Taking into account the fact that foreign people tend to settle in municipalities where jobs are mainly related to tourism and the service sector, in this paper ten specific cases of families resident in the south-east of Majorca – almost all in the municipality of Santanyí– are analysed. In addition to a theoretical part in which the situation is contextualized, this study is particularly innovative because a detailed analysis is made of each case through semi-structured, semi-directed interviews with one or more family members in order to obtain real-life stories regarding language: the acquisition of language at home and at school, communication between partners, the social networks to which they belong, the language used with their children, their children's languages etc.

ÍNDEX

1. Introducció	336
2. Objectius	337
3. Metodologia	338
4. Zona analitzada: Terme de Santanyí	340
5. Immigració i integració a les illes Balears	341
5.1. Immigració i turisme: Transformació del marc demogràfic i sociolingüístic	341
5.2. La integració dels nouvinguts	343
5.3. La importància de l'educació per a la integració dels nouvinguts	346
5.4. El multilingüisme en infants	348
5.5. Algunes estratègies per a educar nins bilingües o multilingües	349
6. Estudi de casos	350
6.1. Cas 1	350
6.2. Cas 2	354
6.3. Cas 3	359
6.4. Cas 4	361
6.5. Cas 5	368
6.6. Cas 6	372
6.7. Cas 7	376
6.8. Cas 8	380
6.9. Cas 9	384
6.10. Cas 10	387
7. Conclusions	390
8. Bibliografia	393
Annex. Nacionalitats de les persones empadronades al municipi de Santanyí	395

1. INTRODUCCIÓ

La situació de les societats actuals s'ha de posar de costat amb els canvis socials, polítics, econòmics, demogràfics i ecològics que aquesta ha sofert en els darrers anys. La diversitat lingüística, els contactes de llengües i les formes d'interacció entre persones i comunitats augmenten i es tornen de cada vegada més complexes. És evident, doncs, que enmig de tot això cal reflexionar sobre el futur de les llengües, sobretot de les minoritzades, que pateixen desigualtat respecte a la resta.

La proliferació d'estudis sobre transmissió lingüística intergeneracional durant els darrers anys respon a l'assumpció que l'ús familiar és un àmbit molt important i, fins i tot, crucial en l'estructura sociolingüística d'una societat com la catalana, en què hi ha contínuament dues llengües en contacte. En aquest sentit, cal esmentar la "Graded Intergenerational Disruption Scale" de Fishman –publicada a *Reversing Language Shift* (1991). En aquesta escala, X representa la llengua pròpia de la comunitat –minoritzada– i Y és la llengua dominant. La idea principal és que la transmissió lingüística intergeneracional és l'eix neuràlgic per al manteniment de la llengua X; a partir d'aquí, aquesta escala permet mesurar el grau de vitalitat d'una llengua en procés de recessió o substitució, això és, s'emptra per a mesurar les comunitats lingüístiques i conèixer el grau de vitalitat sociocultural d'una determinada llengua. Resumiré breument els vuit estadis d'aquesta Escala, en la qual els números més alts representen la màxima ruptura:

- Estadi 8 en la GIDS: La majoria de parlants de la llengua X és gent vella i socialment aïllada. La llengua amenaçada s'ha de recompondre a partir de les seves memòries i s'ha d'ensenyar a adults demogràficament no concentrats.
- Estadi 7 en la GIDS: La majoria de parlants de la llengua X és població socialment integrada i etnolingüísticament activa, però es troben per sobre de l'edat de tenir fills.
- Estadi 6 en la GIDS: Assoliment de l'oralitat informal intergeneracional, la seva concentració geogràfica i el seu reforçament institucional.
- Estadi 5 en la GIDS: Aprenentatge de la llengua X a casa, a l'escola i a la comunitat, però sense suport extracomunitari.
- Estadi 4 en la GIDS: La llengua X entra a l'educació bàsica, d'acord amb els requeriments de lleis d'educació obligatòries.
- Estadi 3 en la GIDS: Ús de la llengua X en l'àmbit laboral baix (fora de les comunitat lingüística), fet que provoca la interacció entre parlants de llengua X i parlants de llengua Y.
- Estadi 2 en la GIDS: La llengua X es troba en els serveis governamentals inferiors i en els mitjans de comunicació bàsics, però no en les altes esferes.
- Estadi 1 en la GIDS: Ús de la llengua X en el nivell més alt d'educació, ocupació, esfera governamental i mitjans de comunicació, però sense la seguretat addicional derivada de la independència política.

Segons Emili Boix-Fuster (2011), la llengua no només té un valor instrumental, sinó que, transmesa a casa i través dels canals comunitaris, està lligada a una visió concreta del món. Així doncs, la llengua de

la llar proporciona una matriu cabdal per al desenvolupament etnolingüístic d'una persona, però, tanmateix, no determina el desenllaç de quina llengua serà la més important en la vida de l'individu.

La situació és més complexa en societats en què el nombre d'immigrants és elevat. Els infants que hi neixen poden provenir de tres tipus de famílies diferents que, des del punt de vista de la transmissió intergeneracional, són significatius. Poden provenir de famílies en què els dos cònjuges han nascut al territori lingüístic en què es troben, de famílies en què només un dels dos cònjuges ha nascut al territori lingüístic on resideixen, o de famílies en què ambdós cònjuges han nascut fora d'aquest territori lingüístic. La proporció d'immigrants és, doncs, un dels factors que cal tenir en compte. Com més alt sigui el nombre de població immigrada, major serà el nombre de famílies en què els dos cònjuges siguin al·lòctons. Això implica que infants nascuts en una societat que no és la d'origen dels pares se socialitzin inicialment en una llengua que no es correspon amb la llengua territorial. Serà la posterior socialització, fora del nucli familiar, que determinarà l'adquisició d'altres llengües, tenint en compte la presència de què gaudeixen –o no– en el seu entorn social.

Aquest treball se centra en la transmissió lingüística intergeneracional en què els progenitors són al·lòctons però formen part de parelles lingüísticament homogènies. En un principi, sembla lògic que tendeixin a transmetre als seus fills la llengua que comparteixen –la d'origen. En una illa en què el turisme ha capgirat de dalt a baix l'economia i en què la immigració és un factor en creixement encara avui en dia, és innegable que cal tenir en compte totes aquestes persones nouvingudes. El canvi sociolingüístic que ha comportat és molt important i, per això, amb l'elaboració d'aquest treball, intentaré saber de primera mà les actituds i opinions adoptades per una part d'aquest col·lectiu en fase de creixement.

El treball s'organitza en vuit apartats, a més de la introducció. Primer de tot, parlaré dels objectius que pretén aconseguir; després, comentaré la metodologia que s'ha emprat per a fer l'estudi de casos i les característiques de la zona analitzada (el terme de Santanyí, al sud-est de Mallorca); seguidament, hi ha un apartat teòric que està subdividit en diverses parts: la immigració i el turisme a les illes Balears, la integració dels nouvinguts i la importància de l'escola en aquest procés d'inserció dins la nova societat, el multilingüisme en infants i, finalment, algunes estratègies per a educar els nins bilingües o multilingües. Posteriorment, hi ha l'estudi de casos i, per concloure, establiré les conclusions que es poden extreure dels diversos casos analitzats i esmentaré algunes possibles vies d'aprofundiment en aquest tema o en altres que hi estiguin molt relacionats.

2. OBJECTIUS

És evident que la confluència de la diversitat lingüística i cultural migratòria en societats com la de les illes Balears –que, juntament amb la resta de la comunitat catalana, constitueix una minoria lingüística, cultural i nacional dins de l'Estat espanyol– reclama una atenció específica.

Amb aquest treball, pretenc estudiar de manera detallada deu casos de famílies estrangeres amb fills en edat escolar residents al sud-est de Mallorca. No pretén ser un estudi quantitatiu, sinó qualitatiu, atès que el nombre de casos és molt reduït –només deu: sis d'europes i quatre de marroquins– i, per tant, no es pot considerar que sigui representatiu de tot el col·lectiu.

Tanmateix, l'anàlisi detallada dels casos amb els quals treballaré és una mostra de diverses actituds que la població al·lòctona pot adoptar quant a les llengües amb què conviuen o han de conviure. Per tant, es faran visibles les opinions personals de les persones entrevistades perquè puguem veure la situació en què es troben des del seu punt de vista.

La tria de famílies d'origen al·lòcton amb fills en edat escolar no és atzarosa, sinó que pretén posar sobre la taula la important qüestió de l'escolarització com a eina de socialització i inserció dels nouvinguts dins la nova societat. També em fixaré en els usos que adopten els pares quan els seus fills entren dins el sistema educatiu –si ells també s'integren més o, per contra, segueixen igual que abans i no els repercuteix en res. Així mateix, coneixeré de primera mà què pensen els entrevistats –la mare, el pare o ambdós– del model lingüístic de l'escola on porten els seus fills, les percepcions sobre la seva integració, l'opinió que tenen dels autòctons, les ganes d'aprendre i parlar català, les sensacions que els provoca tenir fills multilingües, etc.

Finalment, el fet que les famílies analitzades siguin d'origen europeu –amb llengua materna distinta del castellà– i algunes d'origen marroquí també té una explicació. L'objectiu principal era obtenir diferents casos en què s'adoptassin distints criteris a l'hora d'integrar-se a la societat d'acollida. Així, un dels objectius d'aquest treball és veure que el criteri que preval sobre la resta és el fet que el país d'origen no influeix en les decisions d'adaptar-se a la nova societat. També intentaré veure els prejudicis que, segons els entrevistats, té la població autòctona respecte a ells i la importància que aquests darrers els cedeixin un lloc en el seu entorn social, així com també les diverses opinions que tenen respecte a la realitat lingüística de l'illa, és a dir, amb el fet d'haver de conviure amb dues llengües oficials.

3. METODOLOGIA

Els casos elegits per a fer aquest treball són famílies d'origen estranger residents en el terme de Santanyí –menys una família que viu a Portocolom; tanmateix, són indrets que estan molt a prop un de l'altre i, per tant, l'entorn social no varia gaire.

L'altra característica important que tenen totes les famílies és que almenys tenen un infant escolaritzat. Ho he triat així perquè els infants es troben en una etapa inicial del procés de socialització. Com diu M. Dolors Areny i Cirilo (2009), en aquesta etapa, el món de l'individu se centra en la vida familiar i escolar. Aquests dos mons són els que constitueixen el seu entorn ecològic i intervenen en les seves interaccions socials i en els seus comportaments. A partir d'aquí, l'infant aprehèn els significats socials i s'arriba a convertir en un membre més de la societat. Un altre motiu, però, el podem trobar en la importància que té l'escola en el procés d'integració i d'adopció de la llengua pròpia del territori.

He optat per entrevistar pares d'alumnes matriculats en centres públics perquè els centres privats, per diversos motius, només escolaritzen entorn el 20% de l'alumnat estranger i perquè centrar-me en els centres públics em permetia no haver d'aprofundir tant en el model d'escola, puix que totes apliquen gairebé el mateix programa escolar, si no el mateix: l'ensenyament en català o la immersió lingüística en català –entesa, però, amb un sentit molt laxe, quant al significat precís d'aquest model.

Per a fer aquest treball, he optat per utilitzar la perspectiva qualitativa enfront de la quantitativa per diversos motius, però un dels més importants és perquè, mitjançant l'enquesta, tot i obtenir resultats d'un nombre potser major que el d'aquest estudi, no podia aprofundir tant en els casos com sí que m'ha permès el mètode de l'entrevista en profunditat. Amb aquest mètode, a més, he obtingut un discurs més espontani i lliure de l'entrevistat/da que, òbviament, no hauria aconseguit mitjançant l'enquesta. Així doncs, en aquest treball no hi ha estadístiques, sinó que és un estudi basat en entrevistes personals, enfocades a aconseguir un relat de vida entorn de les llengües, que permeti saber-ne l'adquisició a casa i a l'escola, la comunicació de l'entrevistat/da amb la parella, les xarxes socials en què estan inserits, la llengua amb els fills, les llengües dels fills i, en definitiva, les idees lingüístiques dels entrevistats.

Les entrevistes han estat o bé individuals o bé amb altres membres de la família i, en el cas dels marroquins, en presència de la dona que em va ajudar a posar-me en contacte amb ells. Prèviament, m'havia posat en contacte amb les famílies de diverses maneres: l'escola pública Blai Bonet de Santanyí em va facilitar el contacte amb els quatre primers casos; als dos següents, els vaig conèixer gràcies a alguns amics i coneguts que tenim en comú; i, finalment, Berenice de Lorenzo Rosselló, actualment professora de l'IES Santanyí, em va presentar tots els marroquins que vaig entrevistar. Ella va llançar el projecte "Els nostres veïns del país veí: Un viatge d'estudis solidari i sostenible" (durant el curs 2010-2011) a l'institut on treballa. Aquest projecte tenia com a objectiu principal trencar barreres i acostar la gent als seus veïns vinguts d'un altre país. Com a objectius més específics, sobretot pretenia integrar la dona marroquina en la vida quotidiana del poble, apropar la gent a la cultura marroquina amb la finalitat de comprendre-la, provocar l'interès de la gent i superar el rebuig cap als marroquins i, de retruc, cap a tota la gent amb la qual hem de conviure, experimentar la solidaritat i la cooperació, etc. Val a dir que totes les persones marroquines entrevistades en aquest treball participaren activament en diverses activitats d'aquest projecte.

Durant el procés de presa de contacte amb els entrevistats, vaig trobar-me amb diverses dificultats. En un principi, únicament volia centrar-me en famílies d'origen europeu amb fills petits escolaritzats, però molts dels pares que foren informats per l'escola no tengueren interès a participar en l'estudi (per exemple, a l'escola pública Blai Bonet, de setze pares informats, només se'n presentaren quatre i, de les altres escoles, gairebé no en vaig aconseguir cap); altres, quan varen saber que era una entrevista i no un simple qüestionari, s'excusaren dient que no tenien temps per a fer-la. Aleshores, el nombre de casos quedà molt reduït. Fou així que vaig decidir ampliar l'estudi cap a altres nacionalitats, concretament la marroquina, atès que tenia assegurats uns quants casos. Amb tot, he de dir que em vaig trobar amb molta desconfiança i poques ganes de participar. Contràriament, els deu casos que, finalment, vaig aconseguir, foren molt col·laboradors i no varen posar cap problema a l'hora de contestar qualsevol pregunta que els vaig formular.

El guió de l'entrevista era igual per a tots –prèviament preparat–, però varià en funció del contingut i, també, algunes preguntes canviaren d'ordre depenent de la marxa de l'entrevista. Els encontres estaven concebuts com a entrevistes semiestructurades i semidirigides, és a dir, l'entrevistat/da anava elaborant el seu discurs de manera dialogada. Al cap i a la fi, es tracta d'entrevistes biogràfiques, atès que recullen el comportament lingüístic dels entrevistats i de la família al llarg de la seva vida.

Aquest plantejament metodològic, tot i no poder servir per a fer generalitzacions, em permet aprofundir en la diversitat d'opcions que tenen les famílies informants estudiades i veure els matisos que presenta cada cas.

4. ZONA ANALITZADA: TERME DE SANTANYÍ

Com he avançat, la zona analitzada en aquest treball és el terme de Santanyí, situat al sud-est de Mallorca. La tria s'ha degut a diversos factors, però un dels criteris més objectius amb els quals vaig basar-me a l'hora de fer la tria és que, tal com afirma Bàrbara Sastre, en un estudi titulat «Integració lingüística de la població alemanya resident a Mallorca» (2012), l'edat no és un factor adequat per a veure els coneixements lingüístics que tenen els alemanys que viuen a Mallorca. Diu que els enquestats que tenen coneixements de llengua catalana resideixen a pobles d'interior. Per tant, el criteri dominant seria el lloc de residència, independentment de l'edat.

A més, segons Isidor Marí (2002), la població estrangera –tant comunitària com extracomunitària– s'estableix en els municipis en què les ocupacions econòmiques més importants són el turisme i els serveis. Així, es concentra en uns percentatges molt importants en aquests municipis: Alcúdia, Andratx, Calvià, Felanitx, Lluçmajor, Manacor, Palma, Pollença, Santanyí, Sant Llorenç, Santa Margalida, Sóller i Son Servera. L'àrea que he elegit és la del municipi de Santanyí, exceptuant un cas de Portocolom. Tanmateix, el municipi de Felanitx també s'inclou en aquesta llista. Això, juntament amb la seva proximitat amb el municipi de Santanyí, fa que les característiques d'aquest lloc no s'allunyin gaire de les de l'àrea elegida.

Santanyí és el municipi situat més al sud de Mallorca. Limita amb els termes de les Salines, Campos i Felanitx. Està compost per onze nuclis de població: l'Alqueria Blanca, Calonge, Cala d'Or, Cala Figuera, Cala Llombards, Cala Santanyí, el Cap del Moro, els Llombards, Portopetro, Son Monja i la Costa. En els anys trenta, en aquesta zona es va començar a iniciar un tímid desenvolupament turístic que va créixer ràpidament en els anys seixanta i setanta. De fet, arran d'això sorgiren diverses urbanitzacions i es desenvoluparen molts de nuclis situats a la costa: Cala d'Or, Cala Figuera, Cala Llombards, Cala Santanyí, el Cap del Moro i Portopetro. Avui en dia, el turisme és el principal recurs econòmic de la zona i ha causat una forta immigració de gent vinguda de la península, d'Europa, i també del sud d'Amèrica i del nord d'Àfrica.

El municipi de Santanyí va acabar l'any 2012 amb un total de 14.849 persones.¹ D'aquestes, tan sols 8.927 tenen la nacionalitat espanyola (un 60,12% de la població). Hem de tenir en compte, però, que no totes són mallorquines, sinó que hi ha molts d'immigrants de la península i d'altres indrets (que ara tenen la nacionalitat espanyola). Les 5.922 persones restants empadronades a Santanyí són d'altres nacionalitats (un 39,88% de la població). Aleshores, ens trobam amb la situació que gairebé 6.000 habitants del terme són d'origen estranger. Entre aquests, destaquen molt per sobre de la resta els alemanys (1.937), però també és important el nombre d'anglesos (636) i de marroquins (576). A l'annex hi ha la llista de nacionalitats i de persones empadronades al terme de Santanyí.

¹ Xifres facilitades per l'Ajuntament de Santanyí.

Per tant, després de saber totes aquestes dades, sembla que la tria d'aquesta zona per a l'estudi de casos de famílies al·lòctons amb fills en edat escolar residents a Mallorca és raonable, atès que la població del municipi de Santanyí és del tot variada quant a nacionalitats.

5. IMMIGRACIÓ I INTEGRACIÓ A LES ILLES BALEARS

5.1. Immigració i turisme: Transformació del marc demogràfic i sociolingüístic

En aquest treball, entenem el terme «comunitat lingüística» tal com el defineix l'Article 1 de la *Declaració Universal de Drets Lingüístics*.² Així doncs, diem que una comunitat lingüística és "tota societat humana que, assentada històricament en un espai territorial determinat, reconegut o no, s'autoidentifica com a poble i ha desenvolupat una llengua comuna com a mitjà de comunicació natural i de cohesió cultural entre els seus membres. Amb la denominació de llengua pròpia d'un territori es fa referència a l'idioma de la comunitat històricament establerta en aquest espai".

Actualment, tal com diuen Doro Ballerman i Joan Melià (2010), hi ha societats tan heterogènies que es fa difícil delimitar les fronteres lingüístiques. Els factors que intervenen en aquesta heterogeneïtat són múltiples: la forta mobilitat humana (sortida a l'exterior dels membres propis i entrada a l'interior de membres d'altres comunitats, ja sigui de manera transitòria –turisme, estudis, gestions laborals...– o permanent –moviments migratoris–), l'expansió transfronterera dels mitjans de comunicació de masses (mitjans audiovisuals, Internet...), la incorporació de l'aprenentatge de segones llengües en l'escolarització dels infants, l'intercanvi de productes culturals i de mercat, etc. Tots aquests fenòmens fan que, avui en dia, no hi hagi cap comunitat lingüística en què la gran majoria dels seus membres només estigui en contacte amb una sola llengua. La globalització –terme amb el qual podem designar tots aquests fenòmens– crea una situació conflictiva que s'intensifica encara més en les comunitats lingüístiques minoritzades –com la catalana–, atès que també pateixen la interferència d'una altra comunitat, a la qual sovint resten subordinades.

A partir de la dècada dels anys seixanta, l'Estat espanyol va promocionar algunes zones com a destí turístic, entre les quals hi havia les illes Balears. Això va comportar que hi començàs a haver un contacte –que va arribar a ser quotidià– entre els ciutadans de les Illes i les persones estrangeres. Aquest contacte constant va fer que els ciutadans autòctons també s'exposassin a les influències exteriors, tant pel que fa a les llengües com a costums i representacions socials. Com afirmen Ballerman i Melià (2010), amb aquesta creixent expansió del turisme –que continua sent encara la principal activitat econòmica de les illes Balears–, s'hagueren d'adoptar mesures de tolerància cap a aspectes culturals i costums provinents d'altres societats, s'impulsà la presència de personatges famosos del món del cinema i de la música, amb la finalitat de donar projecció internacional a l'espai turístic, etc.

Amb tot, les illes Balears fan part d'una comunitat lingüística minoritzada que, a més d'haver de lluitar contra una situació de domini politico-social d'una altra comunitat, experimenta les permeabilitats pròpies de la globalització, en què cultura, llengua i població tradicionals de qualsevol territori se superposen amb les d'altres indrets. Ambdues permeabilitats contribueixen al procés de residualització de la comunitat

² Consultable a «<http://linguistic-declaration.org/>».

lingüística catalana. Així, ens trobam que, a partir del segle xx, la política de repressió de la llengua catalana coexisteix amb el desenvolupament del turisme de masses. Primerament, arriben immigrants procedents majoritàriament de les comunitats castellanoparlants de l'Estat espanyol. Després, a partir de la dècada dels noranta, comença a arribar un altre tipus d'immigració provinent de fora de l'Estat espanyol. Aquest nou col·lectiu està format per uns components molt heterogenis, d'immigrants provinents d'arreu del món, entre els quals destaquen els europeus, sobretot procedents del Regne Unit i d'Alemanya. Són persones vingudes dels països nòrdics cap als territoris de l'arc mediterrani occidental, per mor de l'alt nivell de vida de les societats septentrionals i per la mitificació del clima i la manera de viure meridionals, afavorit també per la lliure circulació de persones i mercaderies dins la Unió Europea.

L'explicació real d'aquesta migració, segons Nanda Ramon Tous (2002), rau en dues causes principals: el model europeu –caracteritzat pel creixement econòmic– i els greus problemes estructurals de l'anomenat Tercer Món –amb el neocolonialisme econòmic, la fam endèmica, la privació de la llibertat, etc.

Les condicions climàtiques de què gaudeixen les illes Balears han fet que hagin esdevingut un destí freqüent en aquest context migratori, tant pels que s'hi traslladen per l'atractiu turístic com pels que hi emigren per a trobar-hi un lloc de feina. Tanmateix, des dels anys seixanta ja rebien una forta immigració interior, és a dir, provinent de la resta de l'Estat espanyol que, des del punt de vista lingüístic, és una immigració convencional. És a partir del *boom* turístic i de la consegüent explosió demogràfica que la situació sociolingüística començà a veure's afectada.

La immigració actual, a més de ser quantitativament important, és qualitativament heterogènia. Podem distingir, a grans trets, dos tipus d'immigració: per una banda, hi ha els estrangers extracomunitaris que, en general, solen tenir un nivell socioeconòmic i formatiu baix, és a dir, es traslladen a un altre país perquè necessiten un lloc de feina que els ajudi a millorar el model de vida que tenen en el seu país d'origen. Per altra banda, hi ha els nous residents europeus, que solen ser persones adultes o d'edat avançada amb un alt poder adquisitiu, poc disposades a relacionar-se amb els autòctons, connectades amb la seva societat d'origen, amb la qual mantenen sovint diverses relacions; per això, solen viure aïllats de la societat d'acollida i continuen vivint en la seva llengua. Aquesta distinció és la que fa Ramon (2002), però caldria assegurar-se de no caure en prejudicis. Però, al cap i a la fi, les illes Balears s'han convertit en un espai molt heterogeni, de cruïlla, amb uns fluxos migratoris d'origen, direcció i característiques diversos, tant des del punt de vista cultural com motivacional.

El marc demogràfic i sociolingüístic de les illes Balears s'ha transformat substancialment, i els efectes directes del procés de canvi demogràfic sobre la situació sociolingüística són diversos. Tal com assenyala Melià (2011), la diversitat de llengües presents a les illes Balears s'ha incrementat d'una manera molt notòria.³ A més de l'aportació de la població al·lòctona de llengua castellana, entre la població autòctona també hi ha un cert grau d'ús del català com a llengua familiar per mor de l'origen al·lòcton d'un o d'ambdós progenitors. Tot plegat fa que el català quedi arraconat per aquest nou sector de població. Així, Melià (2011) indica que les possibilitats que el català continuï amb les funcions que ha d'exercir com a llengua pròpia de les illes Balears estan estretament lligades amb la capacitat d'aconseguir que la

³ Hi ha un estudi sobre les llengües de la immigració a les Balears, promogut per la Universitat de les Illes Balears i Linguamón – Casa de les llengües, en el qual s'informa que, en el 2010, unes 160 llengües eren parlades per habitants de les illes. Per a més informació: [«http://www.uib.es/depart/dfc/gresib/llengues/»](http://www.uib.es/depart/dfc/gresib/llengues/).

població nouvinguda tengui interès i facilitats d'adquisició de la llengua catalana, que els qui la vulguin emprar tenguin garantit el dret i la legitimitat social de fer-ho en qualsevol circumstància i que les institucions en facin un ús coherent amb la doble qualitat de llengua pròpia i oficial.

És evident, però, que hi ha un important prejudici lingüístic en la majoria de nouvinguts, puix que molts d'ells desconeixen la realitat lingüística del territori abans d'arribar-hi i, fins i tot, en alguns casos, continuen ignorant-la després d'anys de viure-hi. Tot això fa que existeixi el perill que el castellà es consolidi com a llengua única d'acollida dels estrangers.

En definitiva, les fronteres entre les comunitats lingüístiques, que abans eren prou clares, avui en dia s'han fet més difícils de determinar perquè han esdevingut més permeables i difuses per mor dels desplaçaments de membres d'unes comunitats a altres, de l'abast interterritorial dels mitjans de comunicació, del constant tràfic de productes, etc. Al cap i a la fi, és un repte per a totes les comunitats lingüístiques –no sols per a les comunitats lingüístiques d'abast reduït o marginades– mantenir la seva identitat en un context tan complex com l'actual.

5.2. La integració dels nouvinguts

Avui en dia, malgrat la integració lingüística que permeten l'escola i els cursets de català que fan més accessible el seu aprenentatge a persones al·lòctones, hi ha una gran quantitat de població estrangera que pot fer el seu dia a dia en la llengua d'origen, sense tenir la necessitat de canviar-la. Per exemple, la població alemanya resident a Mallorca pot viure-hi sense necessitat d'interactuar gaire amb la població autòctona; però, a més, la millora de les comunicacions també en fa possible l'aïllament. Així, mitjançant les TV via satèl·lit i Internet, poden estar constantment connectats amb el món sense haver de dependre dels mitjans de comunicació locals –alguns dels quals estan en alemany, destinats a aquesta població, com *Mallorca Zeitung*, *Mallorca Style*, *Mallorca Magazine*, etc. Això provoca que hi hagi dues actituds que podríem titllar d'antagòniques, atès que, si bé hi ha persones que resten al marge de la població autòctona, també n'hi ha que mostren un interès per a integrar-se activament en aquesta comunitat. Per tant, el grau de relació amb la població autòctona també és un aspecte fonamental per a mesurar la integració social dels estrangers i per a fomentar-la.

Val a dir que la quantitat de població immigrada resident a les illes Balears i les possibilitats de mantenir un contacte permanent amb el seus llocs d'origen fan que hi hagi col·lectius de la mateixa procedència que puguin mantenir una forta relació entre ells i, per això, tendeixin a intercomunicar-se preferentment entre ells. Això fa que el seu aïllament de la població autòctona sigui encara més fort.

Com que la llengua castellana, generalment, és considerada la llengua de més prestigi, amb una presència social més gran, puix que és la que «parla tothom», es converteix en la llengua franca en la majoria de casos de comunicació entre els diferents grups lingüístics –sobretot entre al·lòctons i autòctons–, principalment a les zones costaneres i a la capital. En canvi, el català és ben sovint una llengua de poca utilitat, perquè fins i tot la població autòctona empra majoritàriament el castellà en els seus intercanvis comunicatius amb la població al·lòctona. Bernat Joan i Marí, al pròleg del llibre *Sortir de l'armari lingüístic*, de Ferran Suay i Gemma Sanginés, diu que, des del seu punt de vista, hi ha una

«patologia de la minorització» que afecta molts dels parlants d'una llengua que es troba en una situació sociopolítica anòmala. En aquest sentit, el català en formaria part. Segons Joan i Marí, els parlants de llengües minoritzades sovint es troben en una sèrie de disjuntives i es qüestionen algunes coses que els parlants de llengües «normals» s'estalvien. Per exemple, es qüestionen en quina llengua han de començar una conversa, com han de respondre davant algú que no parla la seva llengua, com han de reaccionar si se'ls demana el canvi de llengua, etc. Una persona catalanoparlant es pot demanar tot això contínuament, cosa que els castellanoparlants, per exemple, no solen fer –bàsicament perquè no es troben en la circumstància d'haver-s'ho de qüestionar. Hi ha gent que empra sistemàticament la llengua dominant a l'hora d'adreçar-se a persones desconegudes, o que canvia de llengua sense saber si l'interlocutor l'entén o no, o que utilitza la llengua dominant quan s'ha d'adreçar a un grup de persones. Tots aquests comportaments es donen en relació amb unes llengües, però mai no es produeixen en relació amb unes altres; per tant, no són decisions individuals, sinó que es tracta de conseqüències col·lectives i individuals d'unes actuacions col·lectives determinades sobre la llengua i el seu estatus en el si de la societat.

Suay i Sanginés (2010) afirmen que les situacions comunicatives són especialment estressants per als parlants d'una llengua minoritzada –com la catalana. Per a exemplificar-ho, posen el cas d'adreçar-se a una persona desconeguda. Un parlant d'una llengua normalitzada –com la castellana–, abans d'iniciar la interacció, sap que el seu interlocutor, probablement, l'entendrà; si no l'entén, segurament serà l'interlocutor qui demanarà disculpes i farà un esforç per fer-se entendre; si malauradament no es poden entendre, ningú no retraurà al castellanoparlant la seva conducta, ni la qualificarà d'improcedent o inadequada. Per contra, un parlant d'una llengua minoritzada –com la catalana–, quan vol adreçar-se a una persona desconeguda, sap que hi ha moltes probabilitats que el seu interlocutor ignori el català; en aquest cas, segurament l'interlocutor esperarà un esforç per part del catalanoparlant (bàsicament, el canvi de llengua) per a resoldre la dificultat comunicativa; si, finalment, no s'entenen, possiblement el catalanoparlant serà criticat per no haver canviat de llengua. És evident, doncs, que, tal com afirmen Suay i Sanginés (2010), parlar en català pot convertir-se en un fet estressant en algunes ocasions.

En tot cas, cal tenir en compte que la integració no es pot entendre com un procés unilateral o unidireccional, en què els nouvinguts són els únics que s'han d'adaptar a la societat d'acollida, sinó que es tracta d'un procés d'adaptació recíproc, en què hi ha d'haver un compromís de convivència intercultural tant per part dels immigrants com dels autòctons. Així, segons Marí (2009), la societat receptora s'ha d'adaptar a la nova diversitat i s'ha de responsabilitzar de l'acolliment igualitari; per la seva banda, els nouvinguts han d'assumir el nou marc i s'han d'adaptar a la llengua i els usos de la societat receptora –sense que això impliqui la renúncia a la identitat d'origen. Per tant, la integració ha de ser entesa com un fenomen bidireccional, en què la societat receptora té la tasca de corregir les desigualtats i reconèixer i gestionar la diversitat alhora que els nous ciutadans s'adapten als usos lingüístics, socials i jurídics del territori on s'han instal·lat. Un dels errors greus que es poden cometre és que se separin les diferents dimensions de la integració, atès que estan indistricablement unides. Així, la integració ha de ser entesa com un compromís bilateral de convivència, en el qual ha de prevaler la cohesió social i, al mateix temps, la continuïtat lingüística i cultural de la societat d'acollida –oberta sempre a nous canvis que la relació intercultural pugui provocar. En aquest sentit, és important tenir en

compte el comportament lingüístic que adopta la població autòctona amb els nouvinguts. Sastre (2012) diu que els mallorquins, amb l'arribada de castellanoparlants, optaren per fer els intercanvis comunicatius amb el grup lingüístic castellà en castellà, sobretot per mor del desconeixement d'aquest de la llengua pròpia del territori i perquè els mallorquins ja havien estat bilingüitzats, en bona part. Després, amb l'arribada massiva de turistes i immigrants de països estrangers, l'illa es convertí en una societat multilingüe. Sastre, però, afirma que els mallorquins, tot i adreçar-se en català amb membres de la seva pròpia comunitat lingüística, s'adrecen sovint en castellà als seus interlocutors, sobretot si perceben que aquests són d'origen al·lòcton. Això, segurament, és perquè, com diu Emili Boix-Fuster (2011), els parlants de les llengües minoritzades avaluen els capitals que els proporcionen les seves llengües i, després de comparar-los amb els de les llengües hegemòniques, acaben percebent la seva de manera negativa. Per això, les llengües hegemòniques s'imposen sobre les subordinades, que veuen reduïdes les seves funcions públiques, privades i interpersonals. Per tant, veiem que, contràriament al desig que expressa Marí, sembla que, en tot cas, la integració lingüística és unilateral.

També cal tenir en compte que les relacions entre les dues llengües oficials –el català i el castellà– han fet que la integració de la població nova fos bàsicament i exclusivament en castellà, tant pel fet de ser la llengua que la majoria d'immigrants perceben com a necessària quan arriben com per la manera d'actuar de les institucions i altres organitzacions destinades a l'acollida lingüística, o, fins i tot, pel comportament de molts d'autòctons que, quan identifiquen algú com a al·lòcton, passen a parlar-li en castellà. Segons Ballerman i Melià (2010), hi ha motius per entendre per què la població immigrada que coneix l'existència de la llengua catalana no tengui interès –ni necessitat– d'aprendre-la. Gairebé tots els immigrants –i bona part de la població autòctona– consideren que el castellà és la llengua d'integració i, per això, creuen que cal tenir un nivell suficient en aquesta llengua per a poder-s'hi comunicar. En canvi, pocs immigrants fan aquesta mateixa valoració cap a la llengua catalana i, en els casos en què decideixen aprendre-la, sempre sol ser en una segona fase (quan ja tenen un determinat nivell de castellà).

Sastre (2012) afirma que la temporalitat de la residència és un aspecte important que afavoreix l'ús del castellà en detriment del català; així doncs, molts d'estrangers pensen que, si emigren a un altre territori, el castellà els serà més útil que no pas el català. A més, segons aquest estudi de Sastre, un altre factor que afavoreix l'ús del castellà és el fet que la població al·lòctona s'adona que tothom parla aquesta llengua (també els mallorquins), mentre que només una part de la població balear parla català.

Els motius pels quals la població immigrada s'interessa per aprendre el català poden ser diversos: interès cultural, voluntat de tenir una relació més propera amb la població autòctona, necessitat de conèixer-lo per a poder accedir a determinats llocs de feina, etc. En una enquesta realitzada per Joan Melià i Llibertat Mestre (2007) a una sèrie d'alumnes dels cursos per a no catalanoparlants adults, els motius principals d'inscriure-s'hi eren "per sentir-me integrat a Mallorca" i "per raons de feina/estudis". Una altra motivació era ampliar la cultura –en general o específica de Mallorca– i, en un valor molt més baix, se situaven les motivacions de caràcter íntim, com l'ampliació de les amistats. Així mateix, molts de pares amb fills en edat escolar trobaven una raó en la voluntat d'ajudar els fills. En molts de casos, l'aprenentatge del català ve condicionat per la finalitat pràctica que puguin donar-li.

El coneixement de la llengua catalana implica també un procés paral·lel d'aprenentatge social i cultural, que és la base per a la plena integració en la societat mallorquina. Tanmateix, les necessitats lingüístiques dels nouvinguts, com he dit, estan estretament vinculades a les seves necessitats socials, econòmiques i culturals. Per tant, cal tenir en compte que tot procés d'ensenyament-aprenentatge està molt lligat a factors subjectius, com la motivació, que es pot incentivar, per exemple, mitjançant l'oci, puix que els aprenentatges aconseguits a través del lleure i d'activitats plaents, a més de ser ràpids i efectius, generen una transferència positiva en el sistema de valors personals i col·lectius (Ramon, 2002). També són molt importants les actituds lingüístiques que, conscientment o inconscientment, tenen els parlants. Sembla, però, que el castellà actua com a llengua neutra i el català sol ser vist com una mera llengua complementària a la castellana. Per això, és important transmetre als estrangers la idea que aprendre a parlar català a les illes Balears és factible i enriquidor, alhora que és el mecanisme d'integració més eficaç.

Marí (2009) afirma que tant la integració com la normalització lingüística requereixen un replantejament. Com he dit, el context sociolingüístic no és el mateix. Ja no ens trobam amb una relació dual entre el català i el castellà, sinó que estam immersos en un context multilingüe compartit. Marí diu que en aquest nou context tothom hauria de compartir el català com a instrument de comunicació i de cohesió social. A més, creu que sense inclusió social (laboral, política i relacional) no es podrà gaudir d'una integració lingüística plena; així, afirma que la llengua no és més que una resultant del procés general d'integració.

Per això, el mateix autor considera que cal redefinir el concepte d'integració lingüística, aplicant-lo de la següent manera: cap ciutadà no es pot considerar lingüísticament integrat mentre no sigui capaç d'emprar les dues llengües oficials en les comunicacions de caràcter públic. Aleshores, no es tractaria de ser competent en una de les dues llengües cooficials de les illes Balears, sinó que caldria que tothom conegués prou bé les dues llengües oficials amb la finalitat de poder-s'hi comunicar en públic. Marí posa com a exemple el cas de Quebec, on conviuen el francès –llengua oficial del territori– i l'anglès –llengua oficial a l'estat canadenc. Així mateix, Marí denuncia les actituds adoptades i defensades per alguns membres del govern, que donen a entendre que el català és una llengua perfectament prescindible per als nouvinguts, o que es promogui una idea de bilingüisme o trilingüisme en l'àmbit educatiu que, tanmateix, no assegni la competència activa de la llengua catalana.

5.3. La importància de l'educació per a la integració dels nouvinguts

Actualment, tots els països que acullen immigrants de cultures i ètnies diferents s'esforcen a mantenir l'estatus social de la llengua del territori i s'ocupen de trobar noves fórmules per ensenyar aquesta llengua als nouvinguts. Però, malauradament, els factors sociolingüístics que condicionen l'estudi i l'ús de llengües com l'anglès, el francès o el castellà no es corresponen amb els de l'aprenentatge i l'ús del català. Aleshores, cal prendre mesures per a preservar la llengua del territori, puix que es tracta d'una llengua minoritària a escala europea i té un factors polítics i sociolingüístics dins de l'Estat espanyol que en posen en perill la seva supervivència. Tanmateix, Ramon (2002) afirma que està demostrat que el fet de tenir els fills escolaritzats en català és una de les raons que motiven més els estrangers a acostar-se a la llengua autòctona.

El món de l'educació és el principal protagonista del procés d'integració lingüística dels estrangers en edat escolar. L'escola és l'encarregada d'obrir els horitzons de l'infant de moltes maneres: hi aprèn moltes coses que el fan reflexionar, hi coneix amics, etc. Per això, cal que el sistema educatiu s'adeqüi a la creixent complexitat i pluralitat que ha anat adquirint la societat mallorquina. S'ha d'aprofundir en la diversitat lingüística, ètnica o socioprofessional de les famílies per a estudiar la infantesa estrangera. Així, segons Anna Solé Mena (2009), l'escola és un indret on s'hauria d'encoratjar l'ús de les llengües minoritàries i el pluralisme lingüístic. Tanmateix, sembla que té un tret en comú en tots els casos: l'infant s'escolaritza en programes de canvi de llengua de la llar a l'escola. Per això, el procés de domini de la llengua del centre docent per part dels infants estrangers és una pràctica educativa semblant als programes d'immersió lingüística. En principi, la immersió lingüística és una metodologia d'ensenyament en què els mestres ensenyen amb una llengua diferent de la llengua familiar dels alumnes amb la finalitat de generar un context en què es combini l'aprenentatge lingüístic i de continguts. Segons F. Xavier Vila i Moreno (2004), el concepte d'immersió lingüística, amb l'arribada de noves immigracions, s'ha distorsionat i, per això, caldria replantejar-lo, però ara no entraré en aquest terreny.

A les escoles, cal fixar-se en el contacte de llengües, en la diversitat lingüística i en l'alteritat cultural, que han de ser vistos com un bé tant per als nins com per als pares i mestres. Alguns mestres, de fet, saben combinar a classe allò que passa en el món de la llar. Per a fer un primer pas en l'educació, en els valors de l'alteritat i en la diversitat s'ha de partir de la visibilitat de les llengües d'origen dels aprenents.

Avui en dia, en finalitzar l'educació primària, els alumnes (en teoria) han adquirit un grau de coneixement lingüístic que els permet comunicar-se en català. Tanmateix, no s'ha pogut capgirar la norma d'adaptació al castellà –aprehesa al si de la societat catalana– amb els interlocutors percebuts com a no catalanoparlants. Per tant, tot i que el català avanci –o no– com a llengua vehicular de l'escola, no modifica en profunditat les pràctiques lingüístiques de l'alumnat. Hi ha molts altres factors socials que hi intervenen: la família, els amics, el barri, els mitjans de comunicació, etc. Si els alumnes empren el català només en interaccions molt formals amb els mestres, tot i tenir-ne coneixements, no la veuran com una llengua familiar i, probablement, la seva relació serà només superficial i acadèmica. Cal que els alumnes col·loquialitzin el català i se sentin còmodes parlant-lo. Segons Vila (2004), en un país d'immigració cal que l'ús interpersonal del català no depengui del fet d'haver-lo après en família, sinó que sigui emprat espontàniament per la gent, juntament amb la llengua familiar.

Per tant, s'haurien d'impulsar altres accions i campanyes adreçades a tota la societat amb la finalitat d'impulsar una acció reflexiva i decidida per a promoure un canvi en els usos lingüístics socials. Caldria començar llançant un missatge a la població autòctona animant-los a parlar en català als infants, sigui quina sigui la seva procedència, puix que, d'aquesta manera, es transmeten unes normes d'ús lingüístic que motivaran els estrangers a aprendre i a emprar la llengua pròpia del territori. Posteriorment, caldrà ampliar aquesta norma a tota la població al·lòctona.

A més, quan s'aprèn una llengua, se n'aprèn, a part de l'estructura, una concepció de la seva utilitat. Posant l'exemple de Boix-Fuster (2011), molts de catalanoparlants donen una imatge negativa i restrictiva del català quan s'adrecen sistemàticament en castellà als desconeguts. Donen, per tant, una imatge de desprestigi del català, que tan sols serviria per «als de dins», per als ja coneguts.

5.4. El multilingüisme en infants

Tot i que durant molt de temps el bilingüisme va ser molt criticat –especialment pel que fa a les llengües minoritàries– i se'l considerava una font de problemes per al desenvolupament cognitiu i verbal dels infants, en els darrers anys aquesta percepció ha canviat. Els neuròlegs, de fet, no coneixen cap límit sobre el nombre de llengües que el cervell humà és capaç d'assimilar. En aquest sentit, Tokuhama-Espinosa (2001)⁴ indica que el multilingüisme, lluny de carregar massa el cervell, fa que s'usin àrees que, si no fos així, no serien utilitzades.

Tal vegada el multilingüisme ha guanyat rellevància a causa de la creixent mobilitat de les persones i de la forta immigració, així com també de l'increment del nombre de parelles de procedència diversa. Amb això, han augmentat els casos de famílies amb una o més llengües maternes que s'instal·len en indrets on es parlen una o més llengües diferents de les seves i, aleshores, tants ells com la seva descendència estan exposats a un ambient totalment multilingüe. Per això, la Unió Europea encoratja el multilingüisme com a font de riquesa cultural que fomenta la comunicació i la comprensió. Això és molt important en un món de cada vegada més global i, sobretot, a Europa, que és un mosaic de cultures i llengües. Avui en dia, el respecte a la diversitat lingüística i cultural és un dels fonaments de la Unió Europea, que estableix a l'article 22 de la Carta Europea de Drets Fonamentals que «la Unió respecta la diversitat cultural, religiosa i lingüística».⁵ A més, la Unió Europea aposta per una Europa sense fronteres, en la qual els ciutadans puguin viure i treballar en l'estat membre que elegeixin. Aleshores, el fenomen de l'infant multilingüe des del bressol és de cada vegada més freqüent.

De fet, per a molts de pares, és important emprar la seva llengua materna amb els fills, atès que és amb la que se solen expressar amb més naturalitat. Així mateix, és a través de la llengua que els pares donen a conèixer una part del seu passat i de la seva herència cultural. A més, tal com indica Solé (2009), la llengua sempre uneix les generacions.

Els avantatges del multilingüisme són diversos: més capacitat a l'hora de comunicar-se amb més gent, més possibilitats professionals, una major obertura a altres cultures i, fins i tot, avantatges en els terrenys de l'aprenentatge i de la personalitat. A més, el multilingüisme pot comportar avantatges econòmics. Tanmateix, quan parlem de multilingüisme infantil, hem de tenir en compte que els nins poden aprendre diverses llengües, però això no implica que no hagin de fer cap esforç. Com afirma Solé (2009), cal establir una estratègia lingüística adequada i equilibrada, que impliqui una exposició prou rica en cadascuna de les llengües.

Segons Georges Lüdi (1998),⁶ hi ha dos tipus de multilingüisme en infants: el multilingüisme d'adquisició simultània de dues o més llengües, que és quan l'infant està exposat a diverses llengües des que neix; i el multilingüisme d'adquisició consecutiva o seqüencial, que és quan l'infant entra en contacte amb una segona o més llengües més tard, tot i que ha de ser abans dels sis anys. El límits entre un tipus i l'altre és l'edat de tres anys. Qualsevol infant multilingüe ha d'aprendre més vocabulari que els monolingües i,

⁴ Citat per Solé (2009).

⁵ Consultable a: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_es.pdf.

⁶ Partim, però, de Solé (2009).

de vegades, això pot portar a frustracions en el cas que el desenvolupament del seu llenguatge sigui més tardà que en infants de la mateixa edat.

Segons Lüdi (1998) i Herina i Jessner (2002),⁷ els resultats de nombroses recerques indiquen que els infants bilingües i multilingües solen ser més creatius que els altres, en el sentit que són més imaginatius. A més, les seves facultats metalingüístiques solen ser més avançades que les dels nins monolingües. Per això, tenen més capacitat d'anàlisi i més control cognitiu en l'ús de la llengua. També tenen més sensibilitat comunicativa, és a dir, perceben millor els factors de situació; això va lligat al fet que necessiten determinar ràpidament quina llengua cal emprar en cada situació. Els estudis més recents també indiquen que els bilingües o multilingües són sovint més explícits, flexibles, creatius i originals que els monolingües. Tots aquests avantatges s'expliquen sobretot pel fet de tenir experiències culturals variades i perquè els infants necessiten elegir entre dos codis o dues llengües diferents.

Un dels factors negatius que s'han atribuït al multilingüisme és l'anomia, és a dir, el conflicte de fidelitat entre dues llengües i cultures, un canvi patològic de la personalitat que es caracteritza per l'ansietat i pel sentiment de desorientació, de manca de pertinença social, de normes i valors i d'identitat. L'anomia, però, és més freqüent en adolescents i adults que no pas en infants. Tanmateix, Solé (2009), basant-se en diversos estudis, conclou que els orígens de l'anomia són de naturalesa psicosocial.

Un altre problema que els monolingües solen atribuir als nins bilingües o multilingües és que, de vegades, barregen les llengües. No obstant això, la barreja de llengües sol ser una etapa normal en el desenvolupament lingüístic del nin, tot i que molts no les barregen mai.

Cal tenir en compte alguns elements de suport en l'educació multilingüe. Quan una –o més– de les llengües que parla l'infant no es parla a l'indret on resideix i només es practica amb un o ambdós pares, és necessari pensar en elements de suport que facin que l'exposició del nin a aquesta llengua sigui prou rica. Així, per desenvolupar el vocabulari, la pronunciació i la correcció gramatical, és necessari practicar la llengua en múltiples contextos. Colin Baker (2000)⁸ recomana viatjar al país d'origen perquè l'infant es familiaritzi amb els diversos accents i maneres de parlar. També posa èmfasi en l'ús de cançons, pel·lícules, contes, llibres, revistes i tot tipus de material audiovisual per a incorporar l'aprenentatge de llengües en els jocs infantils. Aleshores, cal fer ús d'experiències i estratègies estimulants i divertides.

5.5. Algunes estratègies per a educar nins bilingües o multilingües

A l'hora de posar en contacte els fills amb dues o més llengües, els pares tenen diverses estratègies al seu abast per elegir. En aquest treball, només n'esmentaré les més rellevants i les que, al cap i a la fi, tenen més pes en els casos posteriorment analitzats.

En primer lloc, cal esmentar l'estratègia OPOL (*one person, one language*), atès que és la més coneguda i utilitzada. Maurice Grammont va utilitzar el terme per primer cop l'any 1902, en el seu llibre *Observacions sobre el llenguatge dels infants*. Segons aquest lingüista francès, associar cada llengua a una persona determinada redueix el risc de barrejar les llengües. Aquesta estratègia implica que els

⁷ Citats per Solé (2009).

⁸ Citat per Solé (2009).

pares tinguin diferents llengües maternes i que cadascun empri sempre la seva llengua amb els fills. Suzanne Döpke (1992),⁹ per exemple, creu que aquesta estratègia requereix la constància dels pares en l'ús de la seva llengua materna i el respecte dels nins a l'hora de parlar-los sempre en la llengua de cadascú. En aquest treball, ambdós progenitors sempre tenen la mateixa llengua materna, per la qual cosa aquesta estratègia queda descartada. Tanmateix, podem concebre com a vàlida aquesta estratègia quan els pares afirmen que els seus fills tenen associada una llengua a una persona en concret, amb la qual sempre parlen en una determinada llengua, de manera automàtica.

Quan s'empri la llengua minoritària a casa, els factors poden ser diversos. El primer cas és el de famílies en què els pares parlen llengües diferents, i un d'ells vol reforçar la llengua de la seva parella per a equilibrar les dues llengües. Aquesta estratègia permet reforçar la llengua minoritària –que podria esdevenir una llengua passiva per a l'infant. El segon cas està format per famílies en què els pares comparteixen la mateixa llengua, però viuen en un país on se n'utilitza una altra (o altres). Aquest darrer cas és el que ens interessa més, atès que ens fixarem en la importància que donen els pares a la transmissió de la llengua materna.

Una altra estratègia que cal tenir en compte és l'anomenada "del lloc i el moment". En aquest cas, les famílies utilitzen determinats llocs o activitats per a aprendre o practicar una llengua. És una estratègia que requereix molt de control i organització i que sovint pot provocar l'oposició de l'infant. Com indica Tokuhamu-Espinosa (2001),¹⁰ aquesta estratègia pot ser molt efectiva si s'empri durant el període de vacances, fora de la rutina diària, atès que els nins són més susceptibles d'acceptar canvis.

Tot i que hi ha moltes altres estratègies, no n'esmentaré més perquè moltes impliquen que el pare i la mare tinguin llengües maternes diferents. A més, aquestes tres són les més rellevants quant a les emprades per les famílies al·lòctones estudiades –la darrera en menor grau.

6. ESTUDI DE CASOS

Després d'explicar el perquè d'aquest treball i el context en què es troben les illes Balears en l'actualitat, així com també he esmentat algunes nocions bàsiques sobre el multilingüisme, passaré a comentar, una per una i amb tot detall, les deu entrevistes realitzades, amb la finalitat de saber quina és l'actitud i el pensament d'algunes famílies al·lòctones residents a Mallorca. Així, mitjançant la pràctica, coneixeré de primera mà quina és la situació de cada família en concret i, tot i no poder-ne treure dades quantitativament importants, podré aprofundir molt més en els casos concrets.

6.1. Cas 1

Dades bàsiques:

1. Persones entrevistades: pare (Andreas) i algunes intervencions de la mare (Susanne)
2. Edat: 36 i 39, respectivament
3. Lloc de naixement: Alemanya

⁹ Citada per Solé (2009).

¹⁰ Citat per Anna Solé Mena (2009).

4. Ofici: Andreas és jardiner; Susanne fa feina a casa
5. Llengua primera: alemany
6. Llengua més habitual: alemany
7. Llengua de comunicació amb la parella: alemany
8. Anys de residència a Mallorca: Andreas porta 14 anys vivint a Mallorca; Susanne, 7
9. Nom i edat dels fills: Xenia, 6; Angelina, 1.5
10. Dia, hora i durada de l'entrevista: 3 d'abril de 2013, 18:20. 40 minuts de durada
11. Habilitació i localitat de l'entrevista: terrassa de casa seva, amb la seva veïna. Mentre, les nines juguen. l'Alqueria Blanca
12. Llengua base de l'entrevista: castellà
13. Llengües que fa servir cada membre de la família:

	<i>Llengua per ordre de competència</i>
Pare	Alemany Anglès Castellà Català (només l'entén)
Mare	Alemany Anglès Castellà
Xenia	Alemany Català Castellà Anglès
Angelina	Alemany

El primer de la família que va venir a Mallorca va ser el pare, Andreas, quan tenia vint-i-cinc anys. El primer contacte que va tenir amb l'illa va ser en unes vacances a casa d'uns amics seus. Comenta que just passats uns tres o quatre dies se sentia molt bé en aquest ambient. Arran d'això, va canviar els seus plans de futur i tres mesos després va establir-se definitivament a Mallorca. De llavors ençà, ha canviat de poble unes quatre vegades, però sempre a la zona sud-est de l'illa. Tanmateix, tot i que afirma que se sent molt bé vivint aquí, quan se li formula la pregunta sobre què opina de la gent del poble, diu que se sent estranger malgrat que siguin molt oberts amb ell. A més, creu que les persones de poble volen saber bé qui ets però no et deixen entrar en el seu cercle social gaire fàcilment. No obstant això, diu que actualment viu molt bé en el poble on resideix juntament amb Susanne i les seves dues filles.

És interessant la manera en què Andreas i Susanne es conegueren. Andreas ho conta així:

«Estaba delante de un jardín que tengo que matener y ha alimentado unos tres gatos, gatos crías que estaban joven. Yo le he echado siempre a los gatos del jardín con agua para que hagan su caca en otro jardín, y luego ese día y estaba una señora en la calle dando comida a estos gatos. Y yo: "Vale. Tengo que hablar contigo. Tú no eres de aquí". Y fui allí. He hablado primero en español con ella, no me entendió nada; después, un poco en inglés y pasados veinte minutos, hemos hablado en alemán.»

A casa, tant Andreas com Susanne sempre han parlat en alemany. Ambdós provenen de famílies monolingües en alemany i, per això, la seva llengua més habitual és aquesta. D'infants, l'única llengua que parlaven en qualsevol entorn social era l'alemany, tot i que a l'escola també aprenueren l'anglès. Andreas, a més, afirma que no li agradaven gens les classes de llengua, i mai no ha tengut un interès especial cap a aquest tema. De fet, indica que:

«El inglés, para mí... no me interesaba, porque sabía que no voy a usar en el futuro. Hoy me falta...»

Andreas entén el català però no l'empra mai. Quan se li demana per què creu que els estrangers aprenen abans el castellà que el català i a què creu que es deu aquest interès, diu:

«Creo que para los extranjeros es más fácil, es más fácil el castellano, entrar..., porque hay frases que puedes comparar con el inglés, y usarlo un poco, el inglés. Y con el catalán es un poco... (rialles)»

És conscient, però, que la llengua que sent parlar més al carrer, a les botigues... és el català, el castellà i, amb els seus clients, més llengües, perquè està en contacte amb francesos, belgues, suïssos, etc. A la feina, Andreas només empra el castellà i l'alemany i, per això, diu que en el seu entorn social podria viure gairebé en aquesta darrera llengua. Considera que les llengües més útils per a viure a Mallorca són l'alemany i el castellà.

Quan se li formula la pregunta sobre com reacciona quan algú se li adreça en català, respon:

«Que continuen, y miro si puedo conseguir entender. Si no, hay manos y pies para hablar y, si esto no funciona, cambiamos la lengua.»

A casa, tant els llibres, revistes com canals de televisió són en alemany, en part perquè és la llengua en què tots se senten més còmodes. Totes les notes de la compra, telefòniques, etc. també les escriuen sempre en alemany. Tant Xenia com la seva germana petita han estat en contacte, de ben petites, amb l'alemany. Per a això, els seus pares els han llegit contes i els han ofert material en aquesta llengua. En aquest aspecte, Andreas afirma que:

«Tenemos libros en castellano y catalán, pero nos falta...»

Xenia, la nina de sis anys, va aprendre a parlar amb molta facilitat. Aquest curs ha estat a la classe de cinc anys de l'escola pública de l'Alqueria Blanca. La porten a aquesta escola perquè és la més propera al seu domicili –hi viuen gairebé al costat– i també perquè faltaven persones per a poder obrir la guarderia i els demanaren si hi volien dur la nina –en principi, havia de començar l'any que ve. Tot i que Xenia encara és petita, Andreas reconeix que, de vegades, la llengua ja comença a ser un problema per a ells a l'hora d'ajudar-la amb les tasques de l'escola. Susanne també diu que té problemes de comprensió quan va al metge i el seu home no la pot acompanyar, atès que el seu nivell de castellà tampoc no és gaire elevat.

Les dues nines petites estan en contacte amb el país dels seus pares, tot i que elles hagin nascut a Mallorca. Moltes vegades han anat de viatge a Alemanya i, en tot moment, han estat en contacte amb la família que resideix allà. Des de petites, a més de llegir contes, també canten cançons en alemany. I,

recentment, gràcies a Xenia, canten tots junts cançons que aprèn a l'escola, tot i que Andreas afirma que moltes vegades no saben què canten perquè no ho entenen. Al principi que anava a l'escola, a Xenia li costava molt canviar de llengua de l'escola a casa; son pare afirma que, de vegades, arribava a estar prop d'una hora a canviar de llengua i parlar en alemany. No obstant això, diu que ara el canvi és automàtic i que Xenia mai no ha mesclat les llengües. Segons els pares, el criteri que creuen que segueix Xenia és el de "una llengua, una persona". Associa, doncs, l'ús d'una llengua amb una persona determinada. Així doncs, quan una amiga va a jugar a casa seva, tot d'una gira la llengua i, si s'ha d'adreçar als pares, ho fa sempre en alemany, sense tenir mai en compte el context.

Tots els amics de l'escola de Xenia li parlen en català. Son pare creu que, per tenir sis anys, parla quasi quatre llengües de manera entenedora, puix que d'anglès encara no en sap gairebé gens i no la compta. Diu que li agradaria que, en ser més gran, n'apregués almenys dues més, però afirma que això serà segons l'interès de la nina. El fet que a l'escola els ensenyin tres llengües –català, castellà i anglès– és aprovat tant pel pare com per la mare, els quals n'estan molt contents.

Xenia, en el seu temps lliure, va a classes de pintura i de ball de bot. Aquesta integració, clarament afavorida per la introducció de Xenia a l'àmbit escolar, ha permès que els seus pares es relacionin amb altres pares, la majoria mallorquins. De fet, segons Andreas, aquest és un dels pocs àmbits en què gairebé no se sent estranger. Afirma que és un grup familiar en què tots tenen infants i, sobretot, el mateix interès (els infants). Per tot això, Andreas creu que, amb la inserció de Xenia a l'escola, la seva parella i ell han tengut més facilitat per a relacionar-se amb els autòctons.

Andreas creu que un factor positiu que afavoreix que la seva filla aprengui molt aviat les llengües és el fet que, a la seva classe, ella és l'única alemanya:

«Es la única alemana y, entonces, no se pueden juntar grupos para despistarse y hablar en alemán. Así aprender más rápido castellano y catalán. No tiene ninguna otra manera.»

Afirma que aquesta manca d'alemany a l'escola no repercuteix en el nivell de Xenia pel que fa a aquesta llengua. Diu que la parla molt bé i que, com que sempre la sent i la parla a casa, està molt exposada a l'alemany durant el dia. Arriba a dir que Xenia parla millor l'alemany que alguns fills d'amics seus que tenen la seva mateixa edat i viuen a Alemanya. A més, diu que tant Xenia com Angelina (en menor mesura) reaccionen molt bé amb el fet de conviure amb almenys tres llengües des de petites. Diu:

«Creo que si empiezan desde el principio no se enteran. No se enteran del cambio de un país, si hay otro sistema, otra regla. Están metidos adentro desde el principio.»

Segons ambdós pares, el fet que les seves filles estiguin en contacte amb múltiples llengües des de petits només comporta coses positives, res de negatiu. Tanmateix, Andreas diu que Xenia té un nivell d'alemany molt superior al de les altres llengües –tot i que va a la guarderia des dels dos anys– i, per això, és la llengua en què la veuen més còmoda quan parla. També creu que el fet de ser multilingüe influeix en el caràcter; aleshores, pensa que la seva filla és més oberta, flexible i creativa que altres nins, en part gràcies a la diversitat de punts de vista que les llengües li permeten adoptar. També recalca la capacitat d'observació de la seva filla.

Segons Andreas, la llengua que serà més útil per a Xenia quan sigui major serà el castellà, però diu que totes seran profitoses si segueix vivint a Mallorca.

Quan Andreas parla sobre què opina de la defensa del català, veiem que té opinions una mica contraposades i separa clarament llengua i cultura:

«Entrevistadora: ¿Tú qué opinas de esta defensa del catalán aquí, en Mallorca?

Andreas: Bien, porque es una cultura, es propia cultura y defender la cultura es una cosa; defender la lengua... hay que mirar si es útil o no. Y si somos en dos mil y pico de años, somos multi, culti... multicultural. No se puede decir... "nos quitamos... nos sentamos sobre nuestro lenguaje; todos los que entran tienen que hablarlo". Es muy... es muy brutal.»

Per això, afirma que el fet de parlar català no té res a veure amb una qüestió d'identitat, de ser més o menys mallorquí. Així, creu que no hi ha la necessitat de saber català i creu que des de la política s'haurien de tractar temes de llengua, això és, que el govern és responsable de gestionar les llengües segons els interessos dels ciutadans. Per ara, no té interès per tornar-se'n a Alemanya, però diu que, si les seves filles volen anar-hi a estudiar quan ja siguin grans, hi aniran. Creu que Xenia no té cap identitat híbrida, sinó que sap perfectament que és alemanya; tanmateix, pensa que d'aquí a uns anys se sentirà més mallorquina, perquè el seu cercle social, a part de la família, està format per gent majoritàriament mallorquina.

En definitiva, és una família alemanya que, fins que la seva filla no va entrar dins l'àmbit escolar, s'havia pogut desenvolupar perfectament en alemany i en castellà. Ara, però, afavorits pel nou marc en què s'han de moure, estan més predisposats a aprendre català, perquè estan en contacte amb mallorquins i, sobretot, perquè volen donar una mà a la seva filla.

6.2. Cas 2

Dades bàsiques:

1. Persones entrevistades: mare (Sarah)
2. Edat: Sarah en té 42; Ralph, el seu home, 52
3. Lloc de naixement: Gran Bretanya
4. Ofici: l'home (Ralph) és lampista; Sarah fa feina a l'administració d'una empresa de construcció
5. Llengua primera: anglès
6. Llengua més habitual: anglès, castellà i català, depenent de la circumstància
7. Llengua de comunicació amb la parella: anglès
8. Anys de residència a Mallorca: 20
9. Nom i edat dels fills: Rubén, 7; Angelina, 3
10. Dia, hora i durada de l'entrevista: 4 d'abril de 2013, 11:00. 40 minuts de durada
11. Habilitació i localitat de l'entrevista: un bar de els Llombards. Els fills juguen a la plaça
12. Llengua base de l'entrevista: castellà
13. Llengües que fa servir cada membre de la família:

	<i>Llengua per ordre de competència</i>
Pare	Anglès Castellà Català Francès (après a l'escola) Alemany (l'ha après per mor de la feina)
Mare	Anglès Castellà Català Francès (après a l'escola) Alemany (l'ha après per mor de la feina)
Rubén	Anglès Català Castellà
Angelina	Anglès Català Castellà

Sarah, l'entrevistada, va arribar a Mallorca quan tenia vint-i-un anys i, tot i que havia estat en diverses ocasions anteriors a altres llocs d'Espanya, va venir a l'illa per a quedar-s'hi sense haver-la visitada anteriorment. Abans d'establir-se a els Llobards –lloc de residència actual– va viure a Cala d'Or i a Calonge. Per tant, sempre ha viscut a pobles de dins el terme de Santanyí. Quan arribà a Mallorca, la primera impressió que va tenir de l'illa és que era un indret molt més tranquil que les zones on havia viscut anteriorment. Afirmar que s'insereix a la societat mallorquina de manera ràpida, sense gaire problemes. De la gent autòctona, en diu que:

«Bien. Que no hay... hay un poco de todo. Que yo los veo igual que todo el mundo... y hay un poco de todo. Que no es muy diferente de otros pueblos.»

Sarah ve d'una família anglesa monolingüe, però recorda que, de petita, el seu entorn social no era exclusivament anglès, sinó que convivia amb infants d'altres nacionalitats. A l'escola, com a llengua estrangera, va estudiar francès, tot i que diu que també s'oferien, qualque any, alemany i castellà. Afirmar, a més, que sempre ha tingut interès per les llengües.

Malgrat que l'entrevista va ser realitzada en castellà –perquè Sarah indicà que li anava millor que el català, tant la comprensió com l'expressió–, ella sap parlar en català. Pel que fa als factors que la impulsaren a aprendre'l, afirma que:

«Bueno, yo estudié un poco en casa con libros para estudiar para esto, y también cuando los niños empezaron la escuela me dije yo a mi misma: "Tengo que aprender." Y... y viendo la tele en catalán, leyendo en catalán... pero después hablándolo es otra cosa.»

Sarah indica que molts de nouvinguts no aprenen català:

«Por economía, más que nada. Los que facilitan las cosas económicas... Y luego, por política, que yo considero erróneo, pero... pero sí, más por política y economía.»

Sarah és conscient que un dels factors que l'ha ajudada a aprendre català és el fet de viure a els Llobards, on sent parlar aquesta llengua sempre al carrer, tot i que indica que el mallorquí que parlen al poble té un accent molt fort i, de vegades, li costa entendre algunes coses, però s'esforça. Tanmateix, per mor de la seva feina en la construcció, les llengües que utilitza més són l'anglès i el castellà.

A casa, només hi viuen Sarah, Ralph i els seus dos fills. Conegué a la seva parella:

«Sarah: En la temporada de verano en Cala d'Or, él trabajaba en un bar y yo buscaba trabajo... Y él trabajaba en un bar y luego yo también.

Entrevistadora: ¿Y empezásteis a hablar en inglés directamente?

Sarah: En inglés, sí, directamente.»

Pel que fa a la llengua que utilitzen els pares amb els fills, Sarah diu que bàsicament és l'anglesa:

«Sí... *Sometimes*... depende. A veces hay una palabra que la decimos para facilitar a la gente que pueden hablar con ellos desde pequeños, porque cuando estaban muy pequeños, si..., algunas palabras claves las decíamos en otro idioma. Pero ellos saben la diferencia.»

Respecte a les activitats de lleure, Sarah diu que la televisió:

«Es en inglés, porque tenemos tele normal, tele digital, no pagamos para ninguna cosa especial, pero con el digital ven todos los dibujos en inglés, casi todo... Y nosotros, sí, los padres una mezcla. Los niños... más inglés.»

Amb la gent amb la qual es relacionen més:

«No, ahora... desde que han nacido los niños, más gente de aquí y más que hablan castellano. Pocos ingleses, todavía, pero si no tienen niños no tenemos tanta comunicación, y trabajan más en los lugares de Cala d'Or... y así no encaja tanto para los fines de semana.»

Per tant, Sarah afirma que en el seu grup d'amistats hi predomina la llengua castellana. Quan algú li parla en català, ella sovint respon en castellà, perquè és la llengua en què se sent més còmode, a part de l'anglès.

Val a dir que Sarah actualment forma part del club de lectura de Santanyí. Això fa que llegeixi llibres en català i s'envolti d'un cercle social que fa propícia la seva integració. A més, Sarah és la secretària de l'AMPA de l'escola on porta els seus fills –l'escola pública de els Llobards.

Pel que fa a la mescla de paraules entre llengües, afirma que a ella li ocorre:

«Sí, porque ahora hay palabras que describen mucho mejor las cosas que tienes que decir, en castellano o en catalán, mucho más corto, más fácil de recordar... y a veces me cuesta recordar una palabra en inglés, me cuesta.»

Sarah considera que les llengües més útils per a viure aquí, si estàs inserit dins el món del turisme, són l'anglès i l'alemany. Afirmar que sabent aquestes dues llengües hom es pot moure sense gaires dificultats per l'illa. Tanmateix, fora de l'àmbit turístic, considera que hom hauria de saber castellà i català.

Així va començar la seva relació amb el català:

«En principio no me parecía un idioma muy atractivo, escuchándolo me sonaba muy raro, pero era más por los acentos. Cuando aprendes catalán con el estilo puro catalán es más fácil, pero si aprendes por mallorquín en el pueblo, cuesta más.»

Quan algú se li adreça en català, Sarah sol reaccionar així:

«Intento... no, jamás tienen que cambiar. Siempre intento... pero si no puedo le respondo en castellano, y ya está. Y ellos a veces cambian por esto, pero no tienen que cambiar, pero... suelen cambiar.»

Respecte al desenvolupament del llenguatge en els seus fills, afirma que:

«Sí, aunque son multilingües y dicen que tardarán un poco para hablar... los estudios que han hecho que dicen que a veces tardan más para hablar, bueno... ellos no paran de hablar. Mi hijo no para de hablar. Entonces... a él le costó más que a la pequeña. La pequeña ha vivido más en el mundo de familia con escuela.»

Respecte a les llengües en què els pares llegeixen contes als seus fills, Sarah diu que:

«Pues, para Rubén... nos permite leer en inglés. No le gusta cuando leemos en otro idioma. Pero, en cambio, Angelina es más flexible y adapta más y no le molesta. Vamos a la biblioteca cada semana y solemos coger dos o tres libros, y yo intento que sean en catalán para reforzar lo que hacen en la escuela, y muchas veces están en castellano, lo que elige. Y poco a poco mi hijo está dejándonos leer en otros idiomas, pero a él le gusta más en inglés. Tenemos bastantes libros en inglés, que nos traen para regalos la familia, y los clásicos de nuestra infancia también, que sean en inglés. Y luego en catalán también, pero más por la pequeña.»

Així, Sarah recalca que Angelina s'adapta més fàcilment en els canvis de llengua que el seu germà gran. Indica que encara ara Rubén s'enfada una mica si ha de traduir qualque cosa i no pot. Tanmateix, la llengua que parlen més còmodament, segons Sarah, és l'anglès.

En aquest aspecte, Sarah recalca que no estan gaire en contacte amb el seu país d'origen i no hi viatgen gaire sovint –una vegada a l'any com a molt– per qüestions d'economia, atès que quan hi ha vacances és quan Ralph té més feina a Mallorca. Per això, vol suplir aquestes mancances de contacte oferint-los altres possibilitats de conèixer la seva terra. Així, indica que la infantesa dels seus fills, fins als tres o quatre anys, va ser bàsicament en anglès. Tant els contes com les cançons que els ensenyava de petits eren en la llengua materna dels pares. Quan començaren l'escola, això canvià:

«Sarah: Todo era en inglés hasta los tres o cuatro años, y seguimos con CDs que nos recuerdan las canciones infantiles en inglés y... pero, cuando vuelven del cole cantando algo en catalán, también las cantamos.

Entrevistadora: ¿Y os cuesta aprenderlas?

Sarah: Aprenderlas no, pero a veces nos cuesta entender el significado de las canciones. No se pueden traducir algunas cosas bien.»

Sarah i Ralph porten els fills a l'escola pública de els Llombards, perquè:

«Nos consideramos *llombarders* y traerlos a una escuela tan pequeña nos gustaba... y para la calidad de la educación, el hecho que haya pocos niños por cada profesora es una cosa que nos gusta mucho, y así que... siendo tan pequeños nos gusta más.»

Sarah diu que el fet que els seus fills estudiïn en català fa que ella:

«Tengo que mirar los diccionarios a menudo por comprobar si nosotros tenemos bien... si estamos aconsejando bien, a mi hijo, más. Y él... él no tiene tanto problema, él quiere hacerlo sin pensar demasiado profundo, pero yo quiero hacerlo más correcto.»

Respecte a les llengües que parlen els seus fills amb el seu entorn social més proper, Sarah diu:

«Bueno... poco a poco están hablando más en castellano porque es a su edad cuando empiezan a aprender más. También hay varios en su clase que hablan castellano todo el rato en casa. Entonces... es una mezcla ahora. Sí, el catalán era el dominante antes con los pequeños, en infantil, pero cuando pasan a primero hay una mezcla.»

Respecte al nombre de llengües que aprenen a l'escola, Sarah creu que és apropiat. No obstant això, creu que, en ser més grans, els serà molt útil l'aprenentatge d'altres llengües i, de cada vegada, hauran d'aprofundir més en les llengües que saben i ser més estrictes amb la finalitat de parlar-les correctament.

Els fills de Sarah i Ralph estan molt ben inserits amb els altres infants de la seva edat. Tant Rubén com Angelina van a classes extraescolars de música, ceràmica i teatre.

Pel que fa al nivell que tenen de les llengües, Sarah creu que ara encara estan començant. Diu que Rubén comença a escriure en anglès i, gràcies a l'ajuda dels pares, està més preparat que altres nins de la seva classe. Quant al català i castellà, Sarah pensa que ambdós fills s'hi comuniquen prou bé per l'edat que tenen. Afirmar que els seus fills estan molt contents de conviure amb diverses llengües i que això no els aporta res de negatiu:

«Bueno, hay un poco de... creencias de niños que hablan un idioma en casa y otro en la escuela. Sí... he encontrado gente que cree que no saben... que los niños no saben catalán o castellano tan bueno como sus compañeros... y creo que es cuestión de crecer y de la edad que tienen, que claro que tendrán problemas en algunas cosas, como unos tienen problemas en matemáticas, otros tienen problemas en lengua. Sí... encuentro la gente que quiere comparar mucho y me molesta un poco.»

Segons Sarah, un infant no és més flexible, creatiu i obert pel fet de ser multilingüe. Reconeix que els seus són així, però en coneix altres amb les mateixes característiques que no ho són. Diu que és més una qüestió del caràcter de la persona.

Per a Sarah, als seus fills els serà molt útil el castellà si segueixen vivint aquí, més que el català. Tanmateix, reconeix que, al català, l'empraran si volen estar completament integrats a l'illa. En canvi, si treballen en el sector turístic i només fan feina de temporada, probablement aquesta llengua quedarà relegada a un segon o tercer lloc en detriment de l'anglès.

Sarah està conscienciada amb el tema lingüístic perquè té un contacte molt estret i directe amb mestres i professors. A més, està molt connectada a les xarxes socials i intenta estar sempre al dia. Creu que, per

a ser plenament mallorquí, cal parlar català, atès que és la llengua de la terra i és un dels factors decisius per a la plena integració dels nouvinguts. Dels mallorquins, pensa que són gent com tot el món i que, per això, mereixen ser respectats com a poble com qualsevol altre. En aquest aspecte, creu que els polítics no són qui per a dirigir el camí que ha de seguir la llengua catalana –o qualsevol llengua–, sinó que és més aviat un tema cultural que han de decidir les persones del poble.

En conclusió, podríem dir que aquesta família anglesa s'intenta integrar en el poble on viu. Com indica Sarah, és difícil aprendre el català en el poble per mor de l'accent tan tancat que té la gent –com a conseqüència negativa, Sarah anteriorment pensava que era un idioma molt poc atractiu–, però no ha tengut gaire problemes a l'hora d'estudiar-lo. A més, el fet de tenir infants escolaritzats ha permès als pares posar-se en contacte amb més gent autòctona, amb la qual ara hi tenen més relació.

6.3. Cas 3

Dades bàsiques:

1. Persones entrevistades: mare (Catarina)
2. Edat: Catarina té 30 anys; el seu home, 36
3. Lloc de naixement: Polònia
4. Ofici: Catarina treballa de dona de fer net; el seu home fa de picapedrer
5. Llengua primera: polonès
6. Llengua més habitual: polonès i espanyol. L'home, a més, empra l'alemany
7. Llengua de comunicació amb la parella: polonès
8. Anys de residència a Mallorca: 6
9. Nom i edat dels fills: Laura, 7
10. Dia, hora i durada de l'entrevista: 5 d'abril de 2013, 12:00. 30 minuts de durada
11. Habilitació i localitat de l'entrevista: un bar de Santanyí. La seva filla hi és present perquè la mare no entén gaire bé el castellà i no sap ni català ni anglès
12. Llengua base de l'entrevista: amb Catarina, castellà; amb la seva filla, si li ha de traduir alguna cosa, català
13. Llengües que fa servir cada membre de la família:

	<i>Llengua per ordre de competència</i>
Pare	Polonès Castellà (après a la feina) Alemany (après a l'escola i l'empra molt a la feina)
Mare	Polonès Castellà (té un nivell molt baix)
Laura	Polonès Castellà Català Anglès

Aquesta entrevista va fer-se amb múltiples dificultats, atès que Catarina (la mare) té un nivell de castellà molt baix, i la seva filla, de només set anys, no li podia traduir totes les preguntes. Per això, algunes coses quedaren a l'aire per manca de comprensió. Però, d'aquesta entrevista, en podem extreure uns resultats molt interessants.

Catarina va venir a Mallorca amb el seu marit, quan ella tenia vint-i-quatre anys, i el seu marit, trenta. La seva filla, Laura, just tenia un any quan arribà a l'illa. No havien vingut abans i, en un primer moment, visqueren mig any a els Llombards, però després s'instal·laren a Cala Figuera, on encara resideixen amb alguns membres de la seva família. El seu cercle més proper, per tant, és la família –tota vinguda de Polònia– i els materials de lleure que empren són tots en polonès, mai en cap altra llengua.

A l'escola, Catarina aprengué –a més de polonès– anglès i rus, però són llengües que ha oblidat perquè mai no les parla. Afirmar que mai no ha tengut interès per les llengües. De fet, aquest desinterès es pot veure en el fet que, quan es va fer l'entrevista, Catarina –que porta sis anys vivint a l'illa– no era conscient que a Mallorca hi ha dues llengües oficials que es parlen activament. Ella designa tant el català com el castellà com a «espanyol» i no és capaç de distingir-les. Per a ella, el català només és una part del castellà que parlen les persones més arrelades de Mallorca. Així, afirma que ella es mou pel poble parlant únicament en castellà, però com que el seu cercle social més proper és gent de Polònia –siguin familiars o no–, gairebé sempre pot parlar en polonès. Amb les úniques amistats amb les quals parla en castellà és amb els seus companys de *fitness* i amb els mestres de la seva filla. Per això, creu que el castellà és l'única llengua útil per a viure a Mallorca. Quan algú se li adreça en català, tot d'una demana que li parlin en castellà perquè no entén absolutament res. A més, tot i que afirma que la llengua és un problema a l'hora d'ajudar la seva filla amb els deures –tant si són en català com en castellà–, no té interès per apuntar-se a cap curs per a aprendre millor qualsevol de les llengües, perquè Laura ha d'aprendre a fer la feina tota sola i, per ara, no ha tengut problemes.

Laura viu en un entorn familiar monolingüe en polonès. A més, el cercle d'amistats dels seus pares fa que tot el temps de lleure el passi amb gent del seu mateix país d'origen, i durant les vacances sempre se'n tornen a Polònia devers dos mesos. Per tant, l'escola és l'únic indret on Laura pot parlar català i castellà. Catarina diu que l'escola on porta la seva filla –l'escola pública de Santanyí– li agrada molt; li va portar aconsellada per una amiga seva. Catarina, malgrat la seva desinformació de temes lingüístics, està molt contenta que la seva filla tenguí l'oportunitat d'aprendre castellà i català a l'escola, però no està segura de la utilitat que tindrà el català en un futur –únicament té en compte el polonès i el castellà. Tanmateix, diu que això fa que Laura tenguí més capacitat per pensar, de ser creativa i de saber traduir amb molta facilitat –habilitat que demostra durant tota l'entrevista. Afirmar, a més, que Laura mai no ha tengut problemes en el canvi de llengua de casa a l'escola ni de l'escola a casa. Diu que el criteri que segueix Laura és el de “una llengua, una persona”; així, amb els amics sempre parla «espanyol» –la seva filla va matisar que era sobretot català. Pel que fa a la identitat de Laura, diu que se sent mig polonesa i mig mallorquina, perquè s'adapta molt bé tant a la vida d'aquí com d'allà.

Aleshores, es tracta d'una família polonesa que no s'ha integrat gairebé gens. Els pares viuen dins el cercle social que s'han creat –bàsicament amb gent de Polònia–, i això ha fet que visquin aïllats de la resta de la societat. Tant és això que Catarina té un nivell molt baix de castellà –en català no hi entén

res– si tenim en compte que viu a l'illa des de fa sis anys. El seu aïllament també porta com a conseqüència el fet que Catarina no sàpiga distingir el castellà del català, puix que la seva exposició a cada llengua no és gens rellevant al llarg del seu dia a dia.

6.4. Cas 4

Dades bàsiques:

1. Persones entrevistades: pare (Matías) i mare (Maite)
2. Edat: Matías té 41 anys; Maite, 38
3. Lloc de naixement: França
4. Ofici: Matías és programador informàtic; Maite és professora de llengües clàssiques
5. Llengua primera: francès
6. Llengua més habitual: francès i català
7. Llengua de comunicació amb la parella: francès
8. Anys de residència a Mallorca: Matías porta 17 anys vivint a Mallorca; Maite, 7
9. Nom i edat dels fills: Maxime, 13; Elliott, 11; Ina, 7; Noe, 3
10. Dia, hora i durada de l'entrevista: 12 d'abril de 2013, 10:00. 45 minuts d'entrevista + 45 minuts extres
11. Habilitació i localitat de l'entrevista: un bar de Santanyí
12. Llengua base de l'entrevista: català en tot moment
13. Llengües que fa servir cada membre de la família:

Llengua per ordre de competència	
Pare	Francès Català Castellà Anglès Italià Alemany
Mare	Francès Català Castellà Alemany (només l'entén) Anglès (bàsic)
Maxime	Francès Català

	Castellà Anglès (escola)
Elliott	Francès Català Castellà Anglès (escola)
Ina	Francès Català Castellà Anglès (escola)
Noe	Francès Català Castellà

Aquesta família francesa està molt conscienciada sobre els temes lingüístics. De fet, abans i, sobretot, després de fer l'entrevista, volgueren parlar llargament de tota la situació que està patint el català. Matías i Maite, a més, són membres de la Plataforma Crida!, i Matías és membre del PSM. Ambdós són persones amb estudis superiors i tenen una forta sensibilitat per les llengües –de fet, Maite és professora de grec i llatí. Maite només fa set anys que viu a Mallorca –va venir quan tenia trenta-un anys–, però Matías ja porta desset anys a l'illa –va venir amb vint-i-quatre anys. Maite ja havia vingut anteriorment de vacances, i Matías havia estiuat a Mallorca de petit. Ambdós han viscut a diversos indrets: Maite, per diferents llocs de França, i Matías, a Ginebra i París. Tot i que vengueren amb molts d'anys de diferència, la seva única residència de l'illa ha estat Santanyí.

Maite indica que la seva primera impressió quan va arribar a Mallorca va ser molt positiva. Tot d'una va relacionar-se amb persones mallorquines gràcies a l'escola i als amics que té Matías, el qual va inserir-se amb molta rapidesa a la societat autòctona. Maite, de fet, indica que:

«La gent és molt acollidora, al mercat i tot això. Tothom ens va acollir molt bé.»

De petita, Maite va viure la seva infantesa només en francès, tant amb la família com amb els amics. Sempre va anar a escoles públiques, de barri. A l'escola hi va aprendre, a més del francès, l'alemany i l'anglès. Matías, però, té una padrina d'origen xilè amb la qual sempre va parlar castellà. Tanmateix, amb la resta de família parlava francès. A més, Matías indica que els seus amics de la infantesa no parlaven només francès:

«Jo, molt mesclats, perquè Ginebra és una barreja de gent.»

Matías va anar a una escola internacional privada, on aprengué també l'anglès i el castellà. Ambdós afirmen que les classes de llengua els agradaven molt.

Es conegueren preparant una acampada per a uns nins i ja començaren la seva relació parlant en francès. Ara per ara, però, Matías afirma que:

«Matías: Depèn una mica des context, perquè tot d'una que ve qualcú a casa que no xerri es francès... bé, amb es nins vénen molts altres nins, no? I, si hi ha un nin que no és francòfon, que són quasi tots, tot d'una passam en es català.

Maite: O castellà.

Matías: O castellà... però poc, eh? I, eeh... Hi ha contaminació verbal, eh? Bé, contaminació de... entre els idiomes, molta amb els nins. Noltros intentam mantenir es francès perquè...

Maite: Però a nosaltres també a vegades ens costa.

Matías: I tant!

Maite: Vull dir, que hi ha paraules que te surten en català i... i a vegades no les trobes en francès.

Matías: Sí, o és més fàcil o...

Maite: Sí, és més fàcil en català, surt més ràpid o... I a vegades sí que mesclam.»

Tanmateix, amb els fills, si es dirigeixen directament a ells, solen fer-ho en francès. Segons Matías aquest n'és el motiu principal:

«Matías: Per sa mateixa... exactament sa mateixa raó de... que dèiem abans des català. Si, si... el francès està una mica a sa mateixa situació a ca nostra que està es català a nivell de... local. I si... si no hi ha una atenció especial per a es francès dins es nostre context familiar, aquests nins, d'aquí 5-10 anys, no el xerraran. I se perd. Si no el practiques, encara que l'hagis xerrat molt de petit, se perd. Lo que no vol dir que després no sigui més fàcil recuperar-ho per a un que l'ha fet... que l'ha tengut, és més fàcil, però se perd. Per tant, francès en tot lo que sigui...

Maite: Sí, tenen molts de llibres en francès. Cada vegada que anam allà en compren...»

Pel que fa als factors que els impulsaren a parlar català, diuen que:

«Maite: Bé, el fet que aquí el català és l'idioma cooficial... i és l'idioma primer de la gent.

Matías: Bé, sí, no tant per una qüestió d'oficialitat, però perquè és s'idioma del lloc. I... i, si te vols relacionar amb... Bé, primer que la gent que... És que jo me vaig trobar aquí es primer, es primer... quan vaig arribar... que era jo i jo. I, per tant, tota la gent que hi havia al voltant xerrava tot lo dia en català. Per tant, lo natural és xerrar s'idioma des lloc.»

Més endavant, Matías afegeix:

«És que no pots estar a un lloc sense xerrar s'idioma... i pensar que estàs en aquest lloc. Vull dir, Ginebra mateixa és un... també és un bon exemple, perquè hi ha... és un lloc on hi ha comunitats molt tancades i gent que viu tota la seva vida amb el seu idioma, o quasi sempre, funcionaris internacionals i tot això. I aquesta gent no està integrada... poden estar a Ginebra però no està integrada. Lo mateix que els que són aquí i que se desenvolupen en... bé, hi ha els que se desenvolupen en anglès, i alemany, i francès... que n'hi ha molts!, que no en

surten, i clar, estan amb una necessitat pròpia. Però una gent que xerra només es castellà, també, perquè notes que, quan la gent que és catalanoparlant, de manera natural xerren amb ells i canvien de registre... i ja no tenen accés... i sa conversació, no per voluntat pròpia del que xerra amb ells, però perquè naturalment, quan canvies d'idioma, canvies de registre. I tot lo que pot ser el registre de l'afecte, o de sa broma... o de tot això, quan passes a un idioma, que no és es més natural per a tu, canvia. No vull dir que se perdi tot, però se perd molt. I tota aquesta gent no té accés a això, i clar, quan no tens accés a sa... al teixit més íntim del lloc al que vius... *pues...* com a mínim t'estàs perdent *algo*.»

Quant al canvi que han vist que ha sofert el poble, opinen que:

«Maite: La gent canvia molt. Hi ha molts d'estrangers que arriben, d'altres que se'n van, i bé... Però hi ha un nucli que no canvia. I la vida no canvia gaire.

Matías: També hi ha... notes sa diferència des canvi de generació. O sigui, si... Perquè entre els que tenien vuitanta anys quan vaig arribar –que ja sa major part no hi són– i els que tenien tres o quatre anys que comencen... que són els que ara se... comencen a fer feina i tot això... són canvis bastant importants.»

Maite, tot i que en el moment en què es va realitzar l'entrevista no tenia feina, esmenta que sempre parla en català amb els companys dels instituts de Mallorca on ha estat. Matías, que fa feina de programador informàtic, també es relaciona amb els seus companys de feina en català. Amb els amics, predomina el català per sobre de les altres llengües, atès que a Mallorca gairebé sempre s'han relacionat amb autòctons. Això no obstant, amb qualche amic francòfon parlen en la seva llengua materna, que comparteixen. Tal vegada per això, tot i que Maite diu que se sent més còmode parlant en francès que en català –malgrat sovint li sigui indiferent–, Matías, com que porta molts d'anys emprant el català pertot arreu –exceptuant la família–, no sap quina llengua ha d'elegir com la que parla més còmodament.

A casa no tenen televisió, però, quan miren pel·lícules, Maite diu que tenen de tot. Molt sovint, miren les versions originals amb subtítols. Matías diu que la manca d'oferta de diaris en francès fa que no en puguin comprar en aquesta llengua; sempre sol comprar el *Diari de Balears* perquè és l'únic que està en català. Quan fan notes de la compra o notes telefòniques, sovint mesclen el francès i el català.

De manera unànime, ambdós consideren que les llengües útils per a viure a Mallorca són el català i el castellà. En aquest aspecte, Maite diu:

«Maite: Quan vaig arribar aquí, li vaig demanar: "Què he d'estudiar?", perquè no xerrava ni un ni l'altre, i ell me va dir: "Català". I vaig començar amb es català.

Entrevistadora: I te va costar aprendre català, o no?

Maite: No, no gaire. Precisament, teníem un nin que començava primer de primària i fèiem els exercicis amb diccionari, cada paraula la mirava al diccionari... i així vaig aprendre. Me va ajudar molt això. Ajudar amb els deures... així vaig estudiar jo. Sa gramàtica i tot això... vaig veure-ho així.

Entrevistadora: És a dir, s'escola va ajudar.

Maite: Sí, moltíssim.

Matías: I jo... quan vaig arribar aquí... Bé, totes ses meves veïnades tenien... això, de vuitanta per amunt i xerraven català. Per tant... Bé, i vaig fer feina amb nins també... I això me va ajudar molt també, perquè... era immersió total, de les sis del dematí a les deu del vespre. O sigui que... és molt bo de fer així.

Maite: T'has d'espavilar!»

Els dos fills petits de la parella, nascuts ja a Mallorca, des de petits entenien els tres idiomes, però començaren a parlar una mica més tard que els dos primers, sobretot Ina, que començà a parlar quan tenia uns tres anys. Noe, de tres anys, ja parla amb claredat. Els grans, Maxime i Elliott, arribaren a l'illa al setembre –amb sis i quatre anys– i, per Nadal, ja entenien el català i el parlaven una mica, tot i que al principi els costà molt i ploraven perquè no entenien res. Al principi, deien molts de gal·licismes quan parlaven en català; ara, però, la situació és totalment contrària: diuen molts de catalanismes quan parlen en francès, sobretot quan parlen de temes referits a l'escola. Val a dir que aquesta ràpida immersió en català fou afavorida per l'ambient familiar, atès que, des del principi, tenien material infantil, com contes o discs amb cançons en francès, català i castellà. Els pares decidiren dur els seus fills a l'escola pública de Santanyí perquè, com diu Maite, tenien molt clar que volien una escola del poble, malgrat que sabien que tenien la possibilitat de dur-los al col·legi francès de Palma. Ambdós pares volien que s'integrassin més en el poble i tenien molt clar que volien una escola pública. En certa manera, creuen que ho han aconseguit, perquè afirmen que, a grans trets, els seus fills parlen un 20% de castellà, un 30% de francès i un 50% de català durant un dia normal.

Tan forta és la immersió que han tengut els fills d'aquesta parella que, tant Maxime (13 anys) com Elliott (11 anys), quan han de donar la seva identitat, diuen que són catalans. Ina (7 anys), quan és a França, té clar que aquell no és el seu context, tot i que els dos petits encara no articulen amb termes de nacionalitat.

Ni Matías ni Maite no creuen que els seus fills utilitzin el mètode “una persona, una llengua”, sinó que diuen que depèn del context i de la temàtica. Així, els números i els colors, per exemple, sempre els solen dir en català, parlin amb qui parlin. De vegades, els fills s'adrecen en català als pares quan estan en un context familiar. Quan juguen tots sols o junts, sovint mesclen les llengües sense que això sigui un obstacle. Per això, diuen que parlen molt còmodament tant el francès com el català i, en menor mesura, el castellà.

Maxime i Elliott, els dos fills grans, volen utilitzar el català i, fins i tot, si un professor els parla en castellà, ells contesten en català –excepte a classe de castellà. A més, ambdós fan bàsquet com a activitat extraescolar i, quan l'entrenador els demanà en quin idioma volia que els parlàs, contestaren que en català, sense dubtar-ho.

És una família que viatja molt a veure la família, sobretot a França i a Suïssa –concretament a Ginebra, on Matías va viure durant una temporada.

Els dos pares pensen que els seus fills sortiran preparats en matèria de llengües. Matías diu que els seus fills tant podran anar a estudiar a qualsevol banda de l'Estat espanyol, com a França, a Suïssa... Per tant, creu que tenen moltes portes obertes i molts de camins per elegir en un futur. A més, indica que:

«Matías: I... si s'haurien d'ensenyar més o manco idiomes... jo diria que sa cosa que és molt important és que no se rebaixi el nivell de català de... perquè el castellà ve molt per immersió mediàtica i també en es pati.

Maite: Mira... en es meu cas és molt senzill. Vaig estudiar el català, vaig fer... vaig agafar un llibre, vaig mirar la gramàtica i tot això... I el castellà me va entrar tot sol. No vaig fer res. I n'Elliott, per exemple, el català el va aprendre a l'escola amb els professors i tot això, i el castellà el sentia pertot i ell se va posar a xerrar tot d'una, sense fer res especial.

Matías: I és... això... que és molt important no... És que, si se rebaixa es nivell de català...

Maite: El perdran.

Matías: El perdran... i se perdrà.

Entrevistadora: I, sobretot, també pels nouvinguts serà com a més un obstacle.

Matías: Sí, sí, clarament. I jo no conec cap... Més enllà... Perquè, clar, sa pregunta duu a pensar no només en es nostros fills sinó que, en general, és lo que toca. I no conec cap nin ni... bé, al·lot i gent que d'ençà que ha arribat ha anat a estudiar i tot això per qui haver estudiat aquí hagués estat un problema a l'hora de sortir a estudiar a la resta d'Espanya. Vull dir, en conec molts que han anat a estudiar a Madrid, Salamanca, Pamplona i tot això... i ningú ha tengut cap problema per...

Maite: Són bilingües. I passen d'un idioma a l'altre, els nins, fan traduccions. A vegades, una paraula que no entenc dic: "Què significa?" i la passen d'un idioma a l'altre així, sense pensar.

Matías: A més, fer aquesta gimnàstica de tenir ja de petits dos idiomes és una força perquè ja, des de molt petits, aprenen a tenir més d'un referent... i aquesta gimnàstica se nota molt en gent que no l'ha tenguda.»

Per als fills de Maite i Matías, conviure amb tres llengües –i l'anglès– des de petits és molt positiu, i els seus pares afirmen que ho veuen un fenomen molt natural, en part perquè viuen en un context familiar molt plurilingüe –tenen família a França, a Ginebra i a Xile. Diuen que estan molt orgullosos de parlar almenys tres llengües i sempre presumeixen de parlar català quan van a França o a Ginebra. Pensen que els seus fills són conscients de la practicitat que implica saber diverses llengües, atès que sempre són els encarregats de traduir. De fet, quan Maxime tenia vuit anys, va venir a Mallorca un equip de bàsquet francès i ell va fer de traductor entre els equips. Maite i Matías, davant aquestes situacions, no saben dir cap factor negatiu en el fet que els seus fills siguin multilingües. Matías només apunta que:

«No pot ser mai un inconvenient. Lo que notam és que *ralentitza* una mica, quan són petits, *ralentitzen*... arribar a un nivell... o sigui, tarden més a arribar a un nivell equivalent al dels seus *quintos*, tant amb els de França com amb els d'aquí. Això, entre cometes, és una

dificultat transitòria... i després tenen molta més facilitat. O sigui, pot ser un petit problema transitori, però compensa de molt.»

Maite diu que:

«Jo som professora de llatí i grec i, a vegades, empen textos els meus nins per veure els alumnes com podran reaccionar. I m'ho fan directament, perquè no tenen cap barrera, no tenen cap límit. Ells pensen que ho poden entendre... i entenen! I varen escoltar documentals de *dinosaurios* i tot això, més petits, en italià, en portuguès... i entenen moltes coses, justament perquè utilitzaven una paraula d'aquí, una altra d'allà... mesclen tot i això i entenen encara més idiomes.»

Matías, a més, fa una comparació d'Espanya amb França:

«Des d'aquest punt de vista, i on se nota molt sa diferència amb França... perquè, vulguis o no, a Espanya, així com a país encara que hi hagi molts de contextos que siguin bastant monolingües... ses realitats des plurilingüisme mai estan molt enfora, mentre que a França és tot lo contrari. França és absolutament monolingüe... i no... I respecte a lo que tu deies, entre una persona de... que ha estat tota la seva vida en el sistema educatiu francès i que ha après el francès i s'ha desenvolupat en francès... notes una rigidesa en el moment d'estar en contacte amb altres idiomes, però que poden ser molt propers. I lo més normal per a un francès que tenguí a davant ell un text que estigui en català, en italià... és de no entendre res! I, moltes vegades, és justament perquè no tens aquest xip de veure sa *similaritat* i tot això. Així, moltes vegades, si *els hi* mostres: "Mira, però això és pràcticament sa mateixa paraula" o "Aquesta desinència sempre canvia de la mateixa manera i, per tant, si ho saps un pic ja pots entendre aquestes cinquanta altres paraules"... ja comencen a veure això, mentre que els nins que ja de petits, per a ells... ja ni s'ho pensen, tenen una facilitat molt més grossa.»

Així, els dos pares diuen que els infants multilingües són més oberts, flexibles i creatius que els altres, tot i que diuen que no poden comparar-ho. Maite ho comenta:

«Jo crec que sí, perquè han assimilat els nostres... assimilen tres cultures, tres maneres de pensar, perquè un idioma *reflexa* una manera de pensar, de viure...»

Finalment, tant Matías com Maite coneixen diversos col·lectius de l'illa que actuen per temes lingüístics. Viuen molt el dia a dia i són molt conscients de la situació actual. De fet, Matías, com he dit, és membre del partit polític PSM a Santanyí. Per això, Matías riu quan li formulen aquesta pregunta:

«Entrevistadora: I voltros coneixeu qualche grup que actuï per temes lingüístics ara per ara a Mallorca?

Matías: Sí, i tant!

Entrevistadora: En coneixeu? I què n'opinau d'aquesta defensa?

Matías: No, jo en conec... No n'hi ha només que defensin. Hi ha... perquè n'hi ha de molt actius, com el Cercle Balear o el PP (rialles). No, però, això també és un grup... I, ara bé, dels altres, com... bé, s'Obra Cultural Balear, el PSM, sa Plataforma Crida! i tot això...

Maite: Bé, és que nosaltres intentam implicar-nos, participam com podem. Hem organitzat aquí vagues, venta de camisetes, bé, coses... llaços...

Matías: Això és essencial, perquè hi ha un atac greu al patrimoni en general, al patrimoni cultural, patrimoni natural, patrimoni lingüístic i... més o manco, els *tiros* vénen sempre de sa mateixa banda quan se tracta de destruir sa naturalesa, sa cultura, es patrimoni arquitectònic, cultural... i bé, això, és essencial... i falta. I joestic, tot i que valor molt sa feina que es fa, també no pots deixar d'estar preocupat i trist perquè veus que és molt poc... i és molt manco de lo que hauria de ser. Veus que coses que a Catalunya són molt assumides, aquí són encara... estam molt enfora de... o sigui, que fa falta això i molt més... i que no sigui tant circumscrit a un... a lo que no deixa de ser una minoria. Activa. Encara que sa realitat quotidiana... és que un poble com Santanyí és un bon exemple, perquè la realitat de la gent és completament, bé, majoritàriament catalanoparlant. Ara... sa consciència... i sa pràctica és una cosa, perquè molta gent que està remugant en contra des catalanistes i tot això, si els treus des català i estan... vull dir, no *els hi* agrada, però estan en contra de... hi ha una espècie de... renegament, de complex d'inferioritats que estan molt arrelats, i això és molt dolent.»

En conclusió, Maite i Matías estan plenament integrats en el poble on resideixen i són tractats com a autòctons. No han tengut mai cap problema a l'hora d'inserir-se a la societat d'acollida i afirmen que integrar-s'hi és molt fàcil si realment hi estan predisposats. Gràcies a la voluntat de Matías i Maite de ser "un mallorquí més", els seus fills també han crescut –i segueixen creixent– amb aquesta mentalitat.

6.5. Cas 5

Dades bàsiques:

1. Persones entrevistades: mare (Nadine)
2. Edat: 36
3. Lloc de naixement: Berlín (Alemanya)
4. Ofici: hoteleria
5. Llengua primera: alemany
6. Llengua més habitual: alemany
7. Llengua de comunicació amb la parella: està separada del seu home, el qual no viu a Mallorca
8. Anys de residència a Mallorca: 8
9. Nom i edat dels fills: Celino, 7; Fabio, 4
10. Dia, hora i durada de l'entrevista: 19 d'abril de 2013, 11:30. 45 minuts de durada
11. Habilitació i localitat de l'entrevista: un bar de Santanyí
12. Llengua base de l'entrevista: castellà
13. Llengües que fa servir cada membre de la família:

	<i>Llengua per ordre de competència</i>
Pare	-
Mare	Alemanys Anglès (va viure un any a Florida) Francès Castellà Català (l'entén però gairebé no el parla)
Celino	Alemanys Català Castellà Anglès (escola)
Fabio	Alemanys Català Castellà Anglès (escola)

Just arribar al lloc on havíem quedat per a fer l'entrevista, un home saludà Nadine en català. Ella li contestà en castellà, i s'intercanviaren unes paraules, però en cap moment Nadine exigí a l'home que canviàs de llengua. Després de l'entrevista, Nadine mostrà interès per l'estudi en què participà i acusà els seus amics alemanys de la indiferència que tenen cap al català, tot i que considera que és una llengua que hauria de tenir més projecció internacional.

Nadine va venir a viure a Mallorca quan tenia vint-i-vuit anys. Anteriorment, havia visitat l'illa en període de vacances. A més de viure a Berlín –lloc d'origen–, també va viure un any a Florida. Quan va arribar a Mallorca, va anar a viure a Cala Llobards –en el terme de Santanyí–, on encara ara hi té un hostal, però en el moment de l'entrevista resideix a Santanyí. Afirmar que, quan arribà:

«Teníamos mucho trabajo, porque hemos empezado un hostal con clientes también de Alemania... por eso estaba un poquito complicado (relacionar-se amb els autòctons). También para practicar el idioma, era como un mundo de extranjeros, un poquito. Pero, con niños, es más fácil para hacer contacto. Sin niños, para mí es un poquito difícil... porque los alemanes tienen su mundo aquí. Pero con niños, con el colegio, con deportes, fútbol, con todo... ahora tengo todo este contacto, pero como aquí hay tantos alemanes... esto es para mí el problema. Un alemán es posible que viva aquí sin hablar nada.»

A casa, Nadine sempre va parlar en alemany. Per tant, la seva infantesa va ser bàsicament monolingüe. Va anar a una escola pública, on aprengué, a més de l'alemany, l'anglès. Les classes de llengua li agradaven molt i hi posava molt d'interès.

Nadine, tot i que entén el català, gairebé no l'empra mai. Sobre això, en diu que:

«Para los alemanes no es pública que aquí la gente habla el catalán. Ellos sienten que Mallorca, en España, castellano. El catalán, para ellos, es una sorpresa. No existe. Ésta es la

primera cosa... y sí... para mí es difícil porque estaba un curso y yo he decidido que voy a este curso de catalán, y después: "Ah, no hay mucha gente, no hay interés...". Y, por eso, no... Para mí, como extranjera, es importante que el idioma mallorquín esté más abierto... o más fácil y abierto para los extranjeros, porque para los extranjeros... para ellos es como... el castellano es una lengua del mundo y es importante también que mis niños hablen castellano... y catalán o mallorquín. Yo estoy muy abierta... el mallorquín lo entiendo y no tengo un problema con el mallorquín. Voy al teatro... Mis amigas alemanas... ellas todas no les gusta el mallorquín y, para ellos, es mallorquín como aquí. Y también que la gente aquí no habla inglés... Para ellos no es importante que la gente hable en alemán, pero en inglés... porque todos los alemanes saben inglés, para ellos es como un choc que la gente aquí no hable el inglés.»

Per això, diu que a l'escola, tot i que creu que els ensenyen prou bé el català i el castellà, li agradaria que s'ensenyàs un nivell molt més elevat d'anglès, perquè pensa que els seus fills no sortiran gaire preparats en aquesta llengua. Per aquest motiu, Nadine pensa enviar els seus fills a Anglaterra durant un any, quan siguin més grans, perquè vol que els infants parlin correctament l'anglès.

Nadine diu que, per Santanyí, gairebé sempre li parlen en català –malgrat que ella els contesti en castellà– i que la llengua que se sent més al carrer, a les botigues o als partits de futbol és, clarament, la catalana. No obstant això, la immersió lingüística bàsicament en català a la qual es veu exposada a Santanyí no coincideix amb les llengües que utilitza a la feina d'hoteleria, que són majoritàriament l'alemany i el castellà –el personal que treballa per a ella és de nacionalitat diversa: Xile, Bolívia, Bulgària i Alemanya.

Nadine diu que, per mor de la seva feina, sovint barreja paraules de llengües diferents. Diu:

«Para mí, muchas veces es complicado, porque si yo tengo clientes franceses, hablo francés, o ingleses, hablo en inglés... pero, en este caso, en inglés, castellano, francés... todo es una mezcla.»

Per a ella, la llengua que li és més útil per a viure a Mallorca és l'alemany, seguit del castellà i de l'anglès.

A casa, hi viuen Nadine i els seus dos fills, tot i que, en el moment de l'entrevista, a casa hi tenien una jove d'Astúries que guardava els nins des de feia un any, amb la qual parlaven castellà. No miren la televisió, però les pel·lícules que miren són en castellà o alemany. La música infantil també és sobretot en alemany, igual que els llibres, tot i que n'hi ha alguns en castellà i, els que utilitzen per a l'escola, en català. Els contes que llegeixen ara són més en català que en alemany, per mor de l'escola. Nadine afirma:

«Yo quiero practicar con ellos, y sí... ahora es más en catalán. Si traen algo en castellano, lo hacemos en castellano, porque para mí es importante que ellos tengan, con libros, cuentos, y todo...»

Les cançons que canten Celino i Fabio són en català gairebé totes. Aquest és un factor molt positiu per a Nadine, perquè, com que els seus fills porten cançons apreses a l'escola, ella s'interessa per a aprendre-les. Ella creu que això és un factor de socialització molt important –i divertit. Diu que, gràcies als seus

nins, passa molt de temps d'oci amb persones autòctones, tot i que segueix tenint molts d'amics alemanys, amb els quals es relaciona amb molta freqüència. Celino, el major, és un nin molt obert i té molts d'amics mallorquins, però també alemanys. Tanmateix, té amics alemanys amb fills que no es relacionen tant amb mallorquins en el temps d'oci. Tant Celino com Fabio tenen molta relació amb la seva família resident a Alemanya –son pare hi viu–, i Nadine, sempre, en qualsevol context, es dirigeix als seus fills en alemany, la llengua en què ella creu que se senten més còmodes.

Nadine assegura que:

«Con Celino, los primeros tres años estaba muy complicado (parlar), porque a él no le gustaba hablar con mallorquines o con español, y estaba como: "Yo no quiero hablar con ellos". Después, con tres años, como una bomba, y ahora es alemán, castellano y mallorquín, todo. Ahora le da igual. El pequeño todavía es muy tímido; en alemán, no. Lo entiende todo, pero él no quiere hablar. Es como: "Yo no quiero hablar con la mezcla. Yo soy muy tímido". Él no es mallorquín, yo no sé... Pero en casa habla mucho.»

Tot i que ara Nadine porta els seus fills a l'escola pública de Santanyí, l'any que ve els portarà a les Salines, perquè es desplaçaran a viure a la Colònia de Sant Jordi. Elegeix l'escola, més que res, per proximitat del domicili. Ella, contràriament a alguns amics seus, no ha volgut dur mai els seus fills a un col·legi internacional perquè vol que tenguin una educació com la de qualsevol mallorquí perquè, si viuen aquí, els serà molt útil el català i el castellà, a més de l'alemany. La llengua catalana, però, sempre ha estat un problema a l'hora que Nadine ajudi els seus fills en els deures.

Nadine diu que Fabio (4 anys) està exposat, més o menys, durant el dia, a un 80% d'alemany, un 10% de castellà i un 10% de català; Celino (7 anys), en canvi, un 50% d'alemany, un 35% de català i un 15% de castellà.

Nadine creu que els seus fills, pel fet de conviure amb quatre llengües diferents, tenen un problema de nacionalitat, d'identitat, és a dir, no saben si són alemanys o espanyols; no tenen clar on és el seu lloc. Afirmar que ells saben que han nascut a Mallorca, però se senten incòmodes perquè ella els parla en alemany i, al carrer, senten dues altres llengües. Per això, no sap si, pel fet de parlar català, hom és més mallorquí; no sap contestar aquesta pregunta perquè no ho té clar. A més, Nadine té molt clar que el fet que els seus fills parlin diverses llengües –una d'elles només parlada a casa– fa que tenguin un nivell molt més baix respecte als altres nins:

«Entrevistadora: Y, ¿crees que tus hijos, en alguna de las lenguas que hablan, por la edad que tienen, tienen más o menos el mismo nivel que los otros niños...?»

Nadine: No, no.

Entrevistadora: ¿... o crees que por hablar más tienen el nivel más bajo?

Nadine: Sí, más bajo.

Entrevistadora: ¿Incluso en alemán?

Nadine: En alemán está bien, pero ellos no saben cómo escribir, para leer... sí, un poquito, pero a mí no me gusta ahora una... una...

Entrevistadora: ¿Imposición?

Nadine: Sí, no me gusta imponerles...»

Nadine està convençuda que el fet de ser multilingües fa que les persones siguin més obertes, flexibles i creatives, tot i que posa èmfasi en el context natural en què viuen –afirma que són molt més obertes les persones que viuen a la ciutat que no pas les que viuen a un poble. Ella, que parla alemany, anglès, francès i castellà –i entén el català– afirma ser molt oberta amb les cultures i nacionalitats, perquè mai no ha dit a cap mallorquí que canviï de llengua quan parla amb ella, sinó que sempre ha fet tot el possible per a entendre'l, per exemple, fent que ho repeteixi més a poc a poc. Abans de començar l'entrevista, com he dit, hi va haver una situació d'aquestes, en què un home mallorquí, del poble, li va parlar en català.

Després de parlar-li una mica sobre les diverses opinions que hi ha sobre el català a l'escola, Nadine diu:

«Yo estaba también en este grupo (en el que està a favor del català), un poquito. Estaba esta cosa con un papel, y dice si, para mi niño, catalán o castellano. Yo he dicho que quiero catalán porque ahora viven aquí, y yo quiero que mis niños estén integrados. Y, por eso, para mí, sí. Por eso, a mí no me gusta que la gente esté separada por el idioma, o todos castellano o todos catalán, pero no me gusta separarlos. Si quieren abrir un día una tienda y ellos no saben catalán, ellos viven aquí... y eres como un extranjero, y esto no me gusta. En general me gusta más el castellano porque es una lengua del mundo, es más para vivir, pero ahora vivimos aquí y el catalán es la lengua de aquí. Y si mis niños quieren ir algún día a Madrid, o a Sevilla, o a Inglaterra, o a Alemania... podrán ir. Para mí el catalán no es un problema, pero mis amigos dicen: "No, castellano, castellano".»

Malgrat tot, diu que està d'acord que la presència o absència del català a l'escola ha de ser una qüestió política. Ella, tot i que les declaracions al llarg de l'entrevista no indiquen el mateix, creu que el fet que els seus fills estudiïn en català no li ha repercutit en res. Per tant, segurament Nadine deixa emportar-se pels prejudicis que té, atès que pensa que el castellà sempre serà una llengua més útil que el català perquè la primera és una "llengua del món"; en canvi, el català és tan sols una llengua local, els parlants de la qual també saben castellà. Per a Nadine, doncs, la utilitat de la llengua rau en el fet de poder-la parlar amb més gent –per això, vol que els seus fills tenguin un nivell més alt d'anglès.

6.6. Cas 6

Dades bàsiques:

1. Persones entrevistades: pare (Martín)
2. Edat: Martín té 38 anys; la seva dona, 35
3. Lloc de naixement: Bulgària
4. Ofici: Martín és conductor d'autobusos; la seva dona és dona de fer net
5. Llengua primera: búlgar
6. Llengua més habitual: búlgar i castellà

7. Llengua de comunicació amb la parella: búlgar
8. Anys de residència a Mallorca: 7 anys
9. Nom i edat dels fills: Tedi i Mario, ambdós de 4 anys
10. Dia, hora i durada de l'entrevista: 26 de maig de 2013, 18:30. 30 minuts de durada
11. Habilitació i localitat de l'entrevista: un bar de Cala d'Or
12. Llengua base de l'entrevista: castellà
13. Llengües que fa servir cada membre de la família:

	<i>Llengua per ordre de competència</i>
Pare	Búlgar Castellà Rus (après a l'escola) Anglès (per a la feina)
Mare	Búlgar Castellà Rus (après a l'escola) Anglès (après a la feina)
Tedi	Búlgar Català Castellà Anglès (escola)
Mario	Búlgar Català Castellà Anglès (escola)

Martín va venir a Mallorca per a quedar-s'hi quan tenia trenta-dos anys, tot i que no havia vingut anteriorment. Els motius que el portaren, tant a ell com a la seva dona, a venir a l'illa foren la manca de treball i la necessitat d'un canvi de vida. Ni ell ni la seva dona no han viscut a altres llocs que no siguin Bulgària i Mallorca. Bàsicament, la seva immigració va ser per motius de feina. Quan arribaren a l'illa, decidiren establir-se a Portocolom, on residiren durant tres anys, atès que altres amics seus de Bulgària els ho havien aconsellat. Després, s'establiren a Cala d'Or, on viuen Martín, la seva dona, els seus dos fills i una dona major, de nacionalitat búlgara, que guarda els infants. Quant a la seva integració, Martín diu:

«Martín: Me costó el primer mes. Estaba sin trabajo... Pero luego ya... poco a poco.

Entrevistadora: ¿Y cómo te sentiste en el periodo de adaptación aquí? ¿Fue difícil...?

Martín: Sí, difícil, complicado. Los primeros dos meses era para mí complicado.»

La infantesa de Martín i de la seva dona fou en búlgar a casa i, a l'escola, a més, el rus, malgrat que aquesta llengua no fou gaire important fora de l'àmbit escolar. Així mateix, podien elegir anglès, alemany o francès; Martín sempre va estudiar anglès. Quan era petit, Martín tan sols es relacionava amb infants de nacionalitat búlgara, però afirma que li agradaven molt les classes de llengua tant de búlgar, rus com anglès.

Martín diu que intenta entendre el català, però no el parla. Per a ell, la gent nouvinguda a l'illa aprèn molt abans el castellà i el català pels següents motius:

«Martín: Porque yo creo que el catalán, para aprenderlo, cuesta mucho más que el castellano. Para mí el catalán es más difícil que el castellano... Y la gente que viene de..., digamos, de la península, habla en castellano. Y eso, en Mallorca no sólo hay gente nacida en Mallorca. Por eso, se habla más castellano y se aprende más rápido.

Entrevistadora: ¿Y también crees que ayuda más a encontrar trabajo y eso saber antes castellano que catalán?

Martín: Sí, es muy importante saber castellano. Bueno, el catalán... también, pero para mí... si sabes el castellano, ya se abren las puertas más fácil.»

Martín diu que se sent molt bé vivint a Cala d'Or, perquè és un petit poble on coneixes molta de gent. La llengua de comunicació més habitual a Cala d'Or, i també la que se sent més pel carrer, és la castellana, tot i que Martín és conscient que viu en una zona molt turística i, per això, també se senten molts altres idiomes. Per això, a més del castellà, diu que, per a viure a Mallorca –sobretot en una zona on el turisme és la màxima activitat econòmica– cal saber també anglès, alemany o rus. Martín és conductor d'autobusos en una empresa; durant la seva jornada laboral, la llengua que emprava més és la castellana. Tot i que entén el català, de vegades demana a l'interlocutor catalanoparlant que se li dirigeixi en castellà, per estar més segur d'entendre'l.

A casa, però, sempre parlen búlgar, perquè és la llengua en què se senten més còmodes. Miren la televisió en búlgar i, de vegades, els nins miren dibuixos animats en anglès. Si volen mirar alguna cosa en castellà o, en menor mesura, en català, la posen per l'ordinador, com ara pel·lícules d'animació. Tant Tedi com Mario han estat a Bulgària durant les vacances, aproximadament en estades d'un mes.

Martín afirma que, des que sap castellà, només mescla algunes paraules d'un idioma a l'altre:

«Hay palabaras que, si significan más cortos en castellano... y muy pocas veces, por ejemplo 'papel' lo utilizamos, que es muy corto y muy rápido para hablar... en búlgaro tienes que decir dos palabras, pero son tres o cuatro palabras, que no son muchas. Casi no mezclamos.»

Els fills de Martín, Tedi i Mario, van a l'escola pública de Cala d'Or per qüestions de proximitat amb el domicili i la feina dels pares. Martín encara no ha fet amistat amb cap pare conegut a través de l'escola, sinó que les amistats que té –amb fills– són derivades de la seva feina. El pare des de sempre els ha llegit i contat contes tant en búlgar com en castellà –en català li costa molt. Per això, creu que, quan els seus fills –que ara van a infantil– comencin a portar deures a casa la llengua serà una dificultat, perquè,

si bé en castellà més o menys se'n desfà, en català ho veu molt complicat. Quan se li formula la pregunta sobre si creu que aquesta dificultat tal vegada podrà ajudar-lo al fet que aprengui català, respon:

«No, creo que a esta edad que tengo ya es complicado aprender catalán. Ya no... A ver, entender puedo entender mejor con los niños, pero para hablar...»

Els seus fills sovint tornen de l'escola cantant cançons –majoritàriament en català–, i Martín diu que no entén res perquè, a més de no saber bé el català, els seus fills encara són petits i no pronuncien correctament segons quines paraules. A part de les cançons, però, a casa els fills parlen en búlgar, i ho fan de manera automàtica, sense que els costi gaire canviar de llengua. Tanmateix, Martín afirma que, entre ells, de vegades parlen català o castellà. Així, tant Tedi com Mario, a casa, utilitzen el búlgar i el castellà –i, en un percentatge menor, el català. Per això, Martín diu que els seus fills se senten còmodes en qualsevol de les tres llengües, perquè aquesta rebaixada d'ús del català a casa, per a Martín, es veu ajudada per un ús molt majoritari del català a l'escola. No obstant això, el pare està segur que, per a viure aquí, és molt més útil el castellà, malgrat que després ho matisa dient que depèn del tipus de feina.

Malgrat això, Martín creu que l'ensenyament de català, castellà i anglès a l'escola és adequat i que aprendre tres llengües és suficient. Tot i que no coneix cap grup que actuï per temes lingüístics, diu que pensa que està bé que s'ensenyi català a l'escola, perquè és una llengua oficial. Diu que, sent tan petits, és un factor molt positiu el fet de poder viure amb una multiplicitat de llengües, perquè no s'adonen de com van aprenent les diverses llengües:

«Para mí es normalidad, y para ellos no se nota. No se dan cuenta cómo aprenden dos o tres idiomas cuando son pequeños. No lo aprenden con un libro. Lo aprenden de escuchar, de ponerse en contacto... es diferente.»

A més, està totalment a favor amb l'afirmació que els nins multilingües són més flexibles, creatius i oberts que els monolingües.

Martín pensa, a més, que començar des de petits a aprendre diverses llengües no repercuteix en una baixada de nivell respecte als nins monolingües en les respectives llengües. No troba cap factor negatiu en el fet de ser un nin multilingüe. A més, defensa l'ús del búlgar recurrent a les arrels:

«Tienen que saber, cuando crezcan, de dónde son, de dónde han venido.»

Oposat a això, però, diu que la identitat mallorquina no es defineix per l'idioma, i considera que és indiferent parlar català o castellà. Tanmateix, afirma que un dels factors que ajuden als seus fills a conformar la seva identitat i de dir-los d'on són és, precisament, la llengua búlgara.

Aleshores, podem pensar que Martín té uns prejudicis interioritzats quant a la llengua catalana. En primer lloc, creu que és una llengua molt difícil, contràriament al castellà, que es pot aprendre molt ràpidament i t'obre moltes portes. Tot i que, quan va arribar, va aprendre el castellà, ara creu que ja és massa gran per a aprendre el català. En certa manera, potser diu això perquè pensa que no és una llengua que li sigui útil ni li satisfaci cap necessitat vital que no pugui suplir amb el castellà.

6.7. Cas 7

Dades bàsiques:

1. Persones entrevistades: mare (Rkia)
2. Edat: Rkia té 23 anys; el seu home, 32.
3. Lloc de naixement: Marroc
4. Ofici: Rhkia no treballa fora de casa; el seu home és pensionista
5. Llengua primera: amazig
6. Llengua més habitual: amazig i català (Rhkia); amazig i castellà (home)
7. Llengua de comunicació amb la parella: amazig
8. Anys de residència a Mallorca: Rhkia, 14; el seu home, 8
9. Nom i edat dels fills: Mohamed, 3 anys
10. Dia, hora i durada de l'entrevista: 5 de juliol de 2013, 20:00. 40 minuts de durada
11. Habilitació i localitat de l'entrevista: casa seva, amb la dona que em posà en contacte amb ella. L'Alqueria Blanca
12. Llengua base de l'entrevista: català
13. Llengües que fa servir cada membre de la família:

	<i>Llengua per ordre de competència</i>
<i>Pare</i>	Amazig Àrab Castellà
<i>Mare</i>	Amazig Àrab Català (après a l'escola) Castellà (après a l'escola)
<i>Mohamed</i>	Amazig Català Castellà

Rhkia va tenir el seu fill quan just tenia vint anys. Va arribar a Mallorca amb la seva família l'any 1999, amb nou anys, i tot d'una la ficaren a l'escola pública de l'Alqueria Blanca –poble on s'establiren des d'un primer moment i on Rhkia encara resideix–, on pogué aprendre català i castellà. Tot i que era petita quan va arribar a l'illa, recorda que:

«Vaig venir petita, però jo, quan vaig venir des meu poble, era així un poquet gran, vivíem com a una ciutat, *más o menos*, i quan vaig venir a s'Alqueria directament me va venir... això, un poquet *raro*, això, que era petit... i ses cases també no són ses mateixes que ses des meu poble, que són diferents...»

Ara que ja porta catorze anys vivint a Mallorca, diu que se sent molt bé fent vida a l'Alqueria Blanca i espera no haver-se'n d'anar a un altre poble o a un altre país. Viu amb el seu home i el seu fill. Afirmar

que hi ha persones que la integren molt bé en el seu cercle i altres que no. Pensa que els mallorquins no tenen un caràcter especial, sinó que n'hi ha de bons i de dolents; n'hi ha que volen integrar els nouvinguts i altres, no. Creu, a més, que parlar català no té res a veure amb l'essència mallorquina.

Les persones amb les quals va establir contacte i amiatat tot d'una que va arribar foren companys de classe i els veïns de més a prop, els quals, segons diu, la integraren en el seu cercle molt ràpidament. Tanmateix, reconeix que:

«De petita, i a s'escola... és difícil acostumar-te... te venia un poc difícil. I sa llengo, com que no la xerrava, és molt difícil.»

La llengua materna de Rhkia és el berber i amb la seva família sempre han parlat aquesta llengua a casa. Rhkia, amb els seus amics marroquins, parla el berber, tot i que sàpiguen parlar català. A casa, tenen la televisió en àrab i gairebé mai la miren en castellà o català.

Quan arribà a Mallorca, a l'escola aprengué el català, el castellà i l'anglès. Rhkia afirma que va veure que això era molt útil quan va passar un temps.

«Entrevistadora: Estàs contenta d'haver anat a escola i d'haver pogut aprendre es català?

Rhkia: Sí, sí, molt.

Entrevistadora: Creus que si no haguessis anat a escola *pentura* no el sabries en es català?

Rhkia: No, no el sabia... i me sabia molt de greu ara, i amb so fill ara més, perquè el necessitaré molt.

Entrevistadora: Per tant, tu creus que s'escola és un des fets que t'ha fet que xerris es català i que ara te servirà per quan es teu fill te demani ajuda.

Rhkia: Sí, sí, molt.»

A més, diu que el català és molt important per a viure en un poble com l'Alqueria Blanca. Tota la gent que la coneix li parla en català, perquè Rhkia sempre els diu que se sent més còmode en aquesta llengua que no pas en castellà. Tanmateix, la llengua que Rhkia domina millor és el berber. En relació a això, comenta:

«Entrevistadora: I tu, sa llengua que xerres més còmodament quina és?

Rhkia: Es berber... i es català també. És que *antes* venia molt fàcil, el xerrava també com es berber. L'*empleava* cada dia a s'escola, a s'institut...

Entrevistadora: I ara l'has perdut una miqueta?

Rhkia: Sí, l'he perdut molt.»

A més, afirma que mescla paraules d'una llengua a l'altra:

«Quan xerr a vegades en català, amoll qualque paraula sense voler... I també en berber. Te surt així sense voler, no penses.»

L'home de Rhkia, que porta vuit anys a Mallorca, només parla castellà. Rhkia creu que això és perquè:

«Rhkia: Jo no ho sé, però no és de ses persones... és de ses persones que els xerren. Els xerren es castellà i els xerren, i ells aprenen. Per jo, si m'haguessin xerrat només castellà, aprendria només castellà.

Entrevistadora: I tu creus que, a voltros, per sa vostra nacionalitat, sa gent ja vos xerra més... sa gent que no vos coneix de res se dirigeix a voltros en castellà pensant que no sabeu català?

Rhkia: Sí, per això. A jo me passa molt que me xerren directament es castellà, per exemple, si vaig en es metge, que no me coneix, me xerra directament es castellà, i jo els dic: "Per favor, si sabeu es català...". És vera, si és un mallorquí o un català, el xerra; si és un altre... hi ha també *alemans*, metges que vénen de fora, *pues* te diu que es castellà.»

Rhkia, malgrat que el seu home no la parli, considera que la llengua que li és més útil per a viure a Mallorca és el català, perquè tothom el sap. Aquesta afirmació, segurament, ve donada pel context en què viu: un poble petit on totes (o gairebé totes) les persones que treballen de cara al públic, com ara comerços, són catalanoparlants. De fet, afirma que sempre que fa notes de la compra les escriu en català, fins i tot si és el seu home que va a comprar, perquè l'ha acostumat així. De vegades, per a una major comprensió, l'escriu també en berber –amb lletres de l'alfabet llatí. A més, amb moltes amigues seves, si s'intercanvien receptes, sovint també se les passen en català –si saben aquesta llengua.

Rhkia, quan algú se li adreça en castellà:

«Jo els faig canviar, perquè xerraré més tranquil·la... estaré més tranquil·la quan li xerr. Li dic si me podria xerrar es català, si el sap.»

Rhkia, que ja té experiència en el fet de parlar una llengua a casa i unes altres a l'escola, és conscient que el seu fill, molt probablement, parlarà en català fins i tot amb amics marroquins coneguts a l'escola, perquè és una experiència que ella ha viscut en primera persona. Comenta que les seves nebodes, que són més grans que el seu fill, parlen el català entre elles gairebé sempre:

«I amb so nin... Perquè jo conec gent que tenen es al·lots, que es al·lots sempre ells xerren es català. Ses meves nebodes xerren es català entre elles, o quan se troben altres amigues que van a escola, es català. És a dir, són marroquines però, per exemple, quan juguen, xerren sempre es català. I quan se troben també amb ses amigues, que saben que se'n van a escola, xerren es català. I sa neboda que té ara set anys, a vegades ve sa mare i li diu: "Posa en català". Sap dir es nom i li diu com se diu en berber... qualche cosa que no s'emplea molt. Moltes coses que diu: "Com se diu això en sa nostra llengo?"»

A casa, Mohamed només sent parlar berber. Enguany és el primer any que ha anat a la guarderia de l'escola pública de l'Alqueria Blanca, tot i que s'hi va incorporar quan el curs ja havia començat, perquè sa mare considerava que encara era petit. Abans, però, a casa li deien paraules clau en català o castellà per acostumar-se a les llengües que sentiria a l'escola i no el sobtàs tant. El porta a aquesta escola perquè ja la coneix –ella s'hi va escolaritzar– i li agrada molt, a més del factor proximitat del domicili. A més, per a Rhkia, l'escola és molt important per a la integració dels nouvinguts. Ella, de fet, nota molta diferència entre les seves amigues marroquines que no s'han escolaritzat aquí i les que sí que estan

escolaritzades a Mallorca. Pensa que l'ensenyament de llengües actual és adequat i efectiu, perquè creu que aprendre tres llengües a l'escola enriqueix les persones.

A la pregunta sobre si creu que al seu fill el comença a sobtar el fet de conviure amb moltes llengües, Rhkia contesta:

«Rhkia: Jo pens que ho troba i ho trobarà millor, perquè ha tengut sort de començar de petit i també les sabrà més aviat.

Entrevistadora: I tu creus que és positiu això d'estar relacionat amb moltes llengües?

Rhkia: Per jo, sí. Jo trob que és molt positiu.»

Rhkia espera que Mohamed aprengui més llengües que el català i el castellà. Com que el seu fill encara és petit, Rhkia parla d'altres nins que coneix, de set o vuit anys, per a parlar dels conflictes d'identitat que això pot provocar:

«Rhkia: Jo, es nins petits que jo sé que varen néixer aquí, que ara tenen set o vuit anys, saben que són marroquins i estan a Mallorca. Saben que són d'una altra terra. Es meu fill... encara és petit i no sé com se sentirà.

Entrevistadora: I tu, com te sents?

Rhkia: No, jo me sent que som marroquina.»

Malgrat tot, per a Rhkia, el fet que unes persones siguin més obertes, flexibles i creatives que les altres no té res a veure amb les llengües que parlin. Diu que coneix persones que saben cinc o sis llengües i no són gaire obertes. Creu que això depèn més del caràcter de cadascú.

Rhkia no coneix cap grup que actuï per temes lingüístics, però té molt clar que:

«Rhkia: Jo esper que se segueixi ensenyant es català a s'escola, perquè, si no hi és a s'escola... no el sabran!

Entrevistadora: Tu creus que es castellà se pot aprendre més en es carrer que no es català?

Rhkia: Sí, es castellà... tota sa gent que no ha anat a escola xerra es castellà. L'aprenen per defora.

Entrevistadora: Per tant, creus que potenciar a s'escola és important?

Rhkia: A s'escola? Sí, molt.»

En definitiva, el testimoni que deixa Rhkia és el d'una persona vinguda de fora i escolaritzada a Mallorca, cosa que és present al llarg de tota l'entrevista. És molt conscient que, a l'illa, tot i haver-hi dues llengües oficials, el català n'és l'idioma propi. Rhkia creu que l'escola va ser el factor més important quant a l'ensenyament de les llengües. Per tant, en tot moment defensa l'ús i l'ensenyament del català i lamenta la poca informació que tenen algunes persones novingudes sobre aquests temes.

Pel que fa a la gent amb la qual s'ajuntaren des d'un principi, Fátima diu:

«Fátima: *Bueno*, com que es marroquins tenim aquí molta família, *pues* mig i mig. Normalment sa primera vegada que vàrem venir, segons mon pare, sa gent no l'acceptava tant. És a dir, que era un... per dir sa paraula que sempre li deien, "moro"... i que era com un que no comptava. Però *después* amb so temps va ser un... ara és un llombarder igual respecte amb tot... Tothom el coneix, xerra amb tothom, té amics per tot...

Entrevistadora: Per tant, durant es període d'adaptació va ser un poc conflictiu...

Fátima: Sí, va ser un poquet difícil, però després ja...

Entrevistadora: Només va ser es principi.

Fátima: Sí.»

Ni Mimount ni el seu home tenen estudis superiors, però una de les primeres coses que va fer el seu home a Mallorca va ser estudiar una mica els idiomes. En un primer moment, va apuntar-se a un curset de català i fa uns dos anys va apuntar-se a un curset de castellà. Fátima diu que això li va ser possible, en part, per la feina que feia, atès que treballava en una empresa que tenia un conveni amb l'ajuntament i oferia als treballadors cursos de català i de castellà. Per això, quan algú se li adreça en català, mai no el sol fer canviar de llengua, tot i que sol contestar en castellà. En canvi, Mimount moltes vegades ha de demanar a l'interlocutor que passi al castellà per la manca de comprensió.

Mimount i el seu home volen canviar-se de residència, perquè els seus fills han crescut i volen anar a viure a un poble més gran que els Llombards, on puguin cobrir les seves necessitats sense haver d'agafar cotxe. Malgrat això, afirmen estar molt bé a els Llombards. A casa, hi viuen els cinc germans, sa mare i son pare (que en el moment de l'entrevista era a Bèlgica).

A casa, sempre han parlat i parlen únicament el berber els pares entre ells i amb els fills, als quals de petits els han contat contes infantils en berber, però Fátima afirma que entre els germans, de vegades, parlen català. Diu:

«Quan érem més petits, era quan mon pare i ma mare tenien es gran problema, perquè amb es meus germans xerràvem es català. Era quan ja... vàrem prendre sa decisió que, si seguim xerrant es català, perdrem sa nostra llengua materna. Per això mos varen dir: "Mirau, no vos deim que no xerreu es català, però a mem, amb noltros xerrau...", perquè com que ells no ho entenien tant i els era difícil. I varen dir: "*Pues*, quan sortiu de casa, podeu xerrar s'idioma que volgueu, però quan estigueu aquí amb noltros, xerrau s'idioma que noltros mos entenem entre tots.»

Així, Fátima i els seus germans només han estat en contacte directe amb el català i el castellà fora de l'entorn familiar. A més, tota la família ha viatjat molt sovint al Marroc.

La llengua en què Mimount i el seu home s'expressen més còmodament és el berber i, després, l'àrab; a més, els costa molt més parlar en català que en castellà. Mimount entén una mica el català, però no el parla mai. Fátima diu que, si no haguessin viscut a un poble, sa mare no l'hauria après gens:

«Sa gent des pobles sempre és sa que li agrada més xerrar sa seva llengo, sa que defensa més sa seva llengo.... Jo no estic dient que es de Palma tampoc no defensin sa seva llengo, perquè també hi ha *puestos* a Palma que els agrada xerrar en mallorquí, però sa majoria, ara... també aquí, per exemple, per Cala d'Or, hi trobam molt poca gent que xerri es català. Hi ha gent que te diu que és mallorquina i no te xerra es català. En canvi, jo vénc d'un altre país i no m'agrada xerrar es castellà gaire. *Antes* d'entrar a s'institut, jo sempre xerrava es català. *Después* d'entrar allà i veure altra gent que xerra es castellà, ja he començat a xerrar es castellà. Jo crec que, per estar en aquests pobles tan petitets, hi ha més possibilitats que xerrin es català.»

Mimount, tot i que diu que podria fer el seu dia a dia només parlant en català –perquè viu a els Llobards–, diu que, per a viure a Mallorca, tant és útil el català com el castellà.

Mimount diu que l'escolarització dels seus fills ha fet que estigui en un entorn que l'impulsa més a almenys entendre el català. Fátima la tradueix així:

«Diu que també és per s'entorn, perquè ara quan surt per sa... quan fan una reunió a s'escola, tots xerren es mallorquí, i *claro*.»

Miren la televisió sempre en àrab, però els diaris i les revistes que compren són majoritàriament en castellà. Amb els amics, els germans solen parlar-hi en català, però els majors, que ja van a l'institut, parlen més en castellà. Quan han d'escriure notes de la compra, Fátima diu que les escriuen mesclant llengües. Afirmar que:

«Jo, com que no sé escriure s'àrab, *pues*... quan ma mare vol apuntar qualque recepta o *algo*, posam: "un ou i *medio quilo de harina*".»

Tots els germans han anat a l'escola pública de els Llobards, a l'escola pública de Santanyí a partir de tercer de primària i, després, a l'institut de Santanyí. Fátima, que s'ha escolaritzat a Mallorca sempre i ara cursa quart d'ESO, afirma que:

«Quan noltros vàrem començar a estudiar, sa cosa estava bé. A s'educació li dedicaven més doblers. Però, en canvi, ara... jo crec que no seria tan fàcil a un que véngui d'un altre país que aprengües català com l'hem après noltros. Jo crec que igual que altres llengües... no té per què es català perdre's. Jo crec que si un estima es seu *puesto* i on viu ha de parlar es seu idioma i deixar-los pes qui vénguin.»

Fátima afirma que recorda la seva infantesa més en català que en castellà, fora de casa, però diu que, com més gran és, més s'adona que ha d'emprar el castellà, sobretot des que va a l'institut i coneix persones vingudes de la península, que no parlen gairebé mai el català. Per això, tant parlen en una llengua com en l'altra, segons l'interlocutor. Tal vegada per aquest declivi de l'ús del català en detriment del castellà, Fátima comenta que creu que el català s'hauria d'ensenyar obligatòriament fins a primer d'ESO i, a partir d'aquí, hi hauria d'haver l'opció d'elegir. Tanmateix, afirma que tothom que s'escolaritza a Mallorca hauria de saber el català.

Fátima fa de transmissora del pensament de la mare en el fet de ser multilingüe:

«Creim que això és un gran avantatge que tenim, de saber més llengües. Bé, que quan hi ha un examen de català, sempre deim: "Ojalá que no hi hagués es català!", però és una reacció que fas en aquell moment. Però no, tenim molts més avantatges que es nins que hi ha sa península, que només saben bé una llengua. Creim que és un gran avantatge.»

Fátima, a més, vol remarcar que:

«Jo crec que jo tenc més domini que un mallorquí que visqui per una ciutat... o visqui per un altre *puesto*... i que tengui mare i pare mallorquins. Jo, no és que digui que jo som sa millor, però dic que sé xerrar millor que altra gent de sa meva classe que és mallorquina i quasi no xerra mai es català.»

Ara per ara, Fátima diu que tots els germans parlen més còmodament el català que qualsevol altra llengua:

«Entrevistadora: I ara, voltros, es fills, quina llengua creis que parlau amb més comoditat?

Fátima: Es català.

Entrevistadora: Sí? Més que es berber?

Fátima. Sí. És que, sa veritat, jo tenc més vocabulari en català que en berber, perquè hi ha coses que només les saben es pares.»

Tanmateix, Fátima està convençuda que, en un futur, la llengua que més empraran serà l'anglès.

Tant Mimount com la seva filla creuen que ser multilingüe no implica ser persones obertes, flexibles i creatives, sinó que pensen que és una cosa donada segons la personalitat de cadascú.

Finalment, Fátima vol remarcar que:

«Jo... bé... també això que ha passat, pes català, crec que ha estat una manera *de* que sa gent, perquè això, ara, està... per exemple, jo ara encenc sa televisió en àrab i me comencen a dir coses des català, que és lo que hi ha hagut en es català. I jo trob que això, lo que ha passat, si d'aquí en es futur queda es català com ha estat, crec que seria una gran cosa perquè s'ha conegut es català. S'ha conegut sa importància des català i sa gent que l'ha defensat.»

Just després d'això, però, diu que el català no té res a veure amb la identitat mallorquina. Diu que ella no se sent mallorquina al 100% però parla el català més que cap altra llengua. En relació amb això, afirma que considera que tant ella com els seus germans tenen una identitat híbrida. Fátima afirma que:

«Fátima: Lo que aquí molesta és que per molt que xerris, per molt que sàpigues... sempre te consideren un d'allà, un immigrant, que ha vengut. Jo, per exemple, he vengut normal. No he vengut ni amb una *patera* ni... (rialles)

Entrevistadora: És sa concepció des mallorquins...

Fátima: Però és que hi ha altra gent. Per exemple, lo que t'he dit, al principi mon pare, quan va venir aquí, va tenir molts de problemes, perquè tots li deien que era un moro o que era un gitano que venia per aquí a viure. Però *después* varen canviar d'opinió.»

En aquesta entrevista, tant la mare com la filla volgueren posar molt d'èmfasi en la seva condició de marroquins –de “moros”, com diuen elles–, perquè creuen que per ser d'aquesta nacionalitat els autòctons els tracten de diferent manera que als immigrants europeus o nord-americans, per exemple. Tanmateix, l'actitud del pare demostra una clara voluntat d'integració a la societat d'acollida, malgrat que la mare es mantengui una mica al marge de la llengua pròpia –ara, amb l'escola, s'ha hagut d'espavilar una mica. En qualsevol cas, veim que hi ha una voluntat d'apropar-se a la gent del poble on viuen.

6.9. Cas 9

Dades bàsiques:

1. Persones entrevistades: mare (Siham)
2. Edat: Siham té 27 anys; el seu home, 29
3. Lloc de naixement: Siham és de Meknes; el seu home, de Nador
4. Ofici: Mimount no treballa; el seu home fa de jardiner
5. Llengua primera: Siham té com a llengua primera l'àrab/daarija; el seu home, l'amazig
6. Llengua més habitual: amazig i daarija; castellà fora de casa
7. Llengua de comunicació amb la parella: amazig i daarija
8. Anys de residència a Mallorca: Siham, 4 anys; el seu home, 14
9. Nom i edat dels fills: Khadija, 3
10. Dia, hora i durada de l'entrevista: 7 de juliol de 2013, 14:00. 30 minuts de durada
11. Habilitació i localitat de l'entrevista: casa de l'entrevistada número 8. Els Llombards
12. Llengua base de l'entrevista: castellà
13. Llengües que fa servir cada membre de la família:

	<i>Llengua per ordre de competència</i>
Pare	Amazig Daarija Àrab Castellà Català
Mare	Àrab Daarija Amazig Francès (après a l'escola) Anglès Castellà

<i>Khadija</i>	Daarija Amazig Castellà Català
-----------------------	---

Siham va venir a Mallorca després de casar-se amb el seu marit, que ja portava deu anys vivint a l'illa. Durant els quatre anys que Siham és a Mallorca, han viscut a diferents pobles, però tots al sud-est de l'illa: l'Alqueria Blanca, Portopetro i, finalment, Portocolom, on resideixen actualment Siham, el seu home i Khadija, la filla.

Siham diu que va ser molt difícil el període d'adaptació a la nova vida:

«El primer día es muy difícil, porque es otra lengua nueva para mí, también otra vida diferente. No sabía ni castellano ni catalán. [...] Hay gente buena y hay gente mala, es normal. Porque en el primer día, cuando yo vine a Mallorca, era una "nueva novia"; es todo nuevo para mí: la suegra, el suegro, la familia, mi marido y también el país. Todo.»

Com que Siham i el seu marit tenen llengües maternes diferents –per a Siham és el daarija i per al seu marit, el berber–, sempre han mesclat ambdues llengües quan parlen entre ells. A més, tot i que tots dos saben àrab perquè l'han estudiat a l'escola, mai no han emprat aquesta llengua que tenen en comú per a comunicar-se; sempre han emprat una barreja de les llengües maternes de cadascú, perquè ambdós se senten més còmodes parlant la seva llengua materna. Així doncs, per a Siham, viure amb el seu marit ha comportat que hi hagi una barreja important de les dues llengües que parlen, perquè gairebé arriben a dir una paraula en cada idioma.

Siham és una dona a la qual son pare la va deixar estudiar més del que solen fer les altres dones marroquines, en general. A l'escola, va estudiar àrab, francès i una mica d'anglès. Després, va fer diversos cursos d'informàtica al Marroc. A Mallorca, ha anat a alguns cursos de teatre, perquè li agraden molt. A més, té una amiga mallorquina –que és la que em va posar en contacte amb ella– que l'avisava quan hi ha festes infantils perquè hi porti la seva filla petita i conegui més gent dels pobles.

Siham, que porta quatre anys vivint a l'illa, no entén ni sap parlar el català, tot i que diu que és la llengua que sent parlar més freqüentment i la més útil per a viure en l'entorn en què ella viu. Afirmar que:

«Siham: Toda la gente de Mallorca habla catalán... o mallorquín.

Entrevistadora: Pero tú has aprendido antes el castellano.

Siham: El castellano... porque yo voy a clases de castellano, no de catalán. Es que yo... no está en mi mano. No tengo clases de catalán para decir: "Voy a catalán". Hay muchas personas que quiero hablar con ellas, pero el problema es que ellos, no sé, no quieren hablar castellano o no saben hablar castellano.»

Siham diu que el seu home sempre mira la televisió en castellà o en català. Ella, en canvi, fins fa poc la mirava en àrab, però ara diu que té un problema:

«Siham: Yo... ahora tengo un problema con mi niña. Yo quiero la tele en español, *mais* cada vez sale un anuncio que no es bueno. ¿Tú sabes cómo?

Fátima (l'entrevistada número 8): Es decir... un nin petit, això, que *después* comença un anunci un poquet... coent.

Siham: Entonces, yo no puedo ver la tele con mi niña. Ella ahora todo el día conmigo... sólo nuestro canal. Sólo noticias, con mi marido, y ya está.»

Les notes de la compra les escriuen en àrab o en castellà, independentment.

Tot i que Khadija ha començat l'escola fa pocs mesos –a l'escola pública de Portocolom–, els seus pares, des que va néixer, li diuen algunes paraules clau en català o castellà, com “hola”, “adéu”, “bien”, “nosotros vamos”, etc., perquè no se sorprengués tant a l'hora d'entrar a l'escola. No obstant això, s'ha de remarcar que, a casa seva, Khadija empra tant el berber com el daarija. Malgrat tot, les cançons que li canta Siham són en àrab o en francès. Per tant, és una nina que, fins i tot a casa, està immersa en un context multilingüe. Siham creu que aquest fet l'ajudarà a aprendre amb més facilitat altres llengües. A més, diu que associa una llengua amb una persona:

«Entrevistadora: ¿Y crees que ella, por el hecho de que habláis berber y daarija tiene o ha tenido problemas, o no?

Siham: No. En el primer... yo creí que iba a tener problemas, *mais* ahora no. Cuando habla con mi padre, ella habla árabe; cuando habla con mi suegro, ella habla berber. Ella sabe que hay diferencia con los dos. Ella sabe que nosotros tenemos dos lenguas.»

Siham, sense dubtar-ho, afirma que quan la seva filla petita comenci a dur deures a casa serà un problema per a ella. Per això, diu que vol apuntar-se a classes de català per a poder-la ajudar. Pensa que l'escola és un gran impuls per a ella perquè, a la fi, comenci a aprendre el català. A més, diu que no està d'acord amb la llei que intenta reduir el català a l'àmbit escolar –malgrat que considera que és una qüestió que s'ha de tractar en política–, perquè considera que, com més llengües aprengui Khadija, serà molt millor per a ella, i també perquè a l'escola podrà aprendre molt millor el català que a qualsevol banda, i, per a Siham, el català serà l'idioma més útil per a la seva filla si segueix vivint a Mallorca. Tanmateix, no creu que parlar català faci una persona més mallorquina, però considera que Khadija es considerarà meitat mallorquina i meitat marroquina. A més, diu que:

«Sólo la diferencia es para nosotros. Cuando no hablamos catalán y hablamos castellano, tenemos dificultades con las personas. Cuando hay una reunión de padres en la escuela, el director o directora sólo habla catalán, no habla castellano con nosotros. Mis cuñados tienen el problema con esto, yo aún no. Cuando van a una reunión de la escuela, el que habla, habla catalán... y ellos no saben nada de catalán.»

En aquest sentit, Siham es queixa del fet que hi ha molts de cursets de castellà per a ells, però pocs de català. Tanmateix, diu que el problema és de les altres dones que van a classes, perquè gairebé totes elegeixen aprendre el castellà abans que el català.

Així mateix, Siham està totalment convençuda que l'aprenentatge de llengües ajuda molt a la gent a ser més flexible i oberta i a tenir diversos punts de vista i canviar de perspectiva amb molta facilitat.

Amb el testimoni de Siham podem veure com una persona ho deixa tot per anar a viure a un lloc completament nou amb persones que gairebé no coneix. Ella va venir sense saber quines llengües eren les oficials ni quina era la pròpia de Mallorca. Demostra un gran interès per aprendre el català, però es queixa de la manca d'informació sobre cursets que ensenyin aquesta llengua i, a més, afirma que el castellà és un idioma al qual els immigrants poden accedir més fàcilment. Tanmateix, reconeix que l'escolarització de la seva filla comença a ser un impuls per a ella, atès que vol aprendre la llengua pròpia de l'illa per a ajudar-la i, també, per a integrar-se millor dins la societat i el context on resideix.

6.10. Cas 10

Dades bàsiques:

1. Persones entrevistades: pare (Mohamed), mare (Dhiba) i una filla (Zakia)
2. Edat: Mohamed té 47 anys; Dhiba en té 42
3. Lloc de naixement: Marroc
4. Ofici: Dhiba no treballa; Mohamed fa de picapedrer
5. Llengua primera: amazig
6. Llengua més habitual: amazig i castellà
7. Llengua de comunicació amb la parella: amazig
8. Anys de residència a Mallorca: Mohamed, 15 anys; Dhiba, 10
9. Nom i edat dels fills: són tres nins i tres nines de 6, 17, 19, 24, 26 i 28 anys
10. Dia, hora i durada de l'entrevista: 17 de juliol de 2013, 20:30. 40 minuts de durada
11. Habilitació i localitat de l'entrevista: casa seva. L'Alqueria Blanca
12. Llengua base de l'entrevista: castellà i, de vegades, català amb Zakia
13. Llengües que fa servir cada membre de la família:

	<i>Llengua per ordre de competència</i>
<i>Pare</i>	Amazig Àrab Castellà Català (l'entén)
<i>Mare</i>	Amazig Àrab Castellà
<i>Tots els fills</i>	Amazig Àrab Castellà Català

	*La filla gran viu a Bèlgica i sap el francès
--	---

En un primer moment, la família s'establí a l'Horta, però poc després es desplaçaren a viure a l'Alqueria Blanca, d'on no volen anar-se'n (de moment), tot i que tenen molta família per Felanitx. Actualment, a casa, són Mohamed, Dhiba i quatre dels sis fills que tenen.

Mohamed afirma que, quan va arribar, es va adaptar molt bé a la nova situació, però reconeix que l'ajudà molt el fet que hi ha molts de marroquins i, per a ell, era com estar al Marroc. Això va fer que la seva integració amb els autòctons es retardàs. A la seva família, tots parlen entre ells amazig, però amb l'home de la germana major (de 26 anys), parlen àrab, perquè no sap l'amazig.

Mohamed, al Marroc, només va anar a la mesquita –no va anar a l'escola perquè estava a uns cinc quilòmetres d'allà on vivia. Diu que no té interès per aprendre llengües, sinó que considera que s'han d'aprendre per la seva utilitat. Així, ell va aprendre el castellà perquè va considerar que era una llengua útil per a viure a Mallorca. Diu que: "yo estoy en España y el castellano me basta", malgrat que reconeix que, en el seu entorn més proper, sent parlar molt de català –que considera més difícil perquè, si el vols aprendre, has d'estudiar; en canvi, el castellà t'entra tot sol. Mohamed entén una mica el català, però no el parla perquè considera que el castellà cobreix totes les necessitats que requereix:

«Mohamed: Hablamos castellano con los marroquines y con los españoles, también. Cuando trabajamos, los mallorquines nos hablan en castellano. Si hablas con un mallorquín, sabe castellano, pero el mallorquín no lo saben todos.

Entrevistadora: Entonces, ¿todos los mallorquines te hablan en castellano?

Mohamed: Eso es, sí. Si trabajamos juntos, ellos hablan castellano. Si no estudio, no puedo hablar mallorquín.

Entrevistadora: Claro, claro. A lo mejor, si te hablasen en mallorquín, a lo mejor... sabrías más, ¿no?

Mohamed: Sí.

Entrevistadora: Entonces, en tu trabajo, la gente... ¿en qué lengua habláis normalmente con tus compañeros de trabajo?

Mohamed: Castellano y... con españoles, castellano; con marroquines, árabe más que amazig.

[...]

Entrevistadora: Entonces, ¿crees que para hablar castellano no hace falta estudiar tanto como catalán? Es decir, tú has aprendido castellano sin estudiar. Para aprender catalán, ¿tendrías que estudiar un poco?

Mohamed: Sí, porque el castellano es un poco más fácil que el catalán. Yo pienso que el castellano es más fácil que el mallorquín.

Entrevistadora: Si tu oyeras mallorquín en el trabajo, con los compañeros, también aprenderías mallorquín.

Mohamed: Sí, sí.

Entrevistadora: El problema es que no lo oyes.

Mohamed: Sí, sí. Si trabajamos sólo con mallorquines, hay mucha gente de la península, de Extremadura y esto, y hablan castellano, no hablan mallorquín. Si trabajamos sólo con mallorquines, hay que aprender rápido y, en un año, podría hablar mallorquín. Mucha gente habla el mallorquín.»

Tenen la televisió en àrab, però també la miren qualque vegada en castellà. A les notícies, per exemple, sempre les miren en castellà. A més, Zakia diu que a sa mare li agrada mirar la televisió en castellà perquè així aprèn l'idioma:

«Zakia: Y también cuando hago Disney Channel o Clan, a ella le gusta porque sabe hablar y dice que entiende lo que dicen.

Entrevistadora: Ya. Entiende las palabras. Para aprender va bien. Porque... ¿no hay televisión en daarija, ni televisión en amazig/berber?

Zakia: No. Nosotros tenemos una televisión que hay medio canal con árabe, medio canal con amazig...»

Mohamed sempre ha donat als seus fills lliçons de l'Alcorà, així com també ha comprat molt de material infantil en àrab, com contes, perquè els seus fills, almenys, coneguessin les lletres i sabessin llegir. Creu que això és la seva herència i considera que els seus fills ho han de saber. A més, son pare els porta al Marroc una vegada cada dos anys, com a mínim. Els nins, des de petits, cada dia sempre fan una hora o mitja hora de classes d'àrab, amb son pare. A més, Mohamed diu que és millor aprendre les llengües de petits. De fet, considera que aprendre tres llengües a l'escola és molt adequat i que això fa que els seus fills siguin més oberts i simpàtics. Per això, no vol que s'elimini ni el català ni el castellà de l'escola, perquè considera que els fills que han estudiat aquí i ja han acabat dominen perfectament tant el català com el castellà. Mohamed compara el català i el castellà amb l'amazig i l'àrab:

«Mohamed: Por ejemplo, nosotros antes no amazig. Ahora, sí. Igual que berber. Es un idioma pequeño pero hay que defenderlo. Antes, por ejemplo, querían sólo árabe; el amazig no valía para nada... pero yo quiero amazig. Es mi idioma y yo quiero estudiarlo.

Zakia: És que s'àrab és com es castellà, perquè és lo que sap xerrar tothom.

Mohamed: Y mucha gente hablamos de esto, de Marruecos, y queremos amazig. ¿Por qué no? Es mejor todo, árabe también. No se puede hablar sólo amazig. Yo fui a Casablanca... y no me entendían. Es mejor todo. Yo me gusta más idiomas, más. El amazig y el mallorquín son igual. Y, por ejemplo, fuera de gente de amazig, en Casablanca no entienden nada de amazig, por ejemplo. Es igual que el mallorquín. El amazig y el mallorquín son igual.»

Tots els fills han anat a escola a l'Alqueria Blanca i, després, a l'institut de Santanyí –els dos majors (de 26 i 24 anys) només anaren a l'institut. Zakia diu que son pare només els pot ajudar en matemàtiques, perquè la llengua és un entrebanc constant. De fet, en un fragment de l'entrevista, diuen:

«Entrevistadora: ¿Y cuando ellos empezaron a ir a la escuela, les pasaba que cuando salían de la escuela seguían hablando catalán o castellano o ya cambiaban directamente cuando venían aquí, a casa?

Zakia: No, cuando venimos a casa ya hablamos amazig, pero...

Entrevistadora: ¿No os costaba o os cuesta cambiar de lengua?

Mohamed: Por ejemplo, entre ellos pueden hablar un poco mallorquín, pero conmigo y con ella (sa mare), no.

Zakia: Sí, con mi padre y mi madre, siempre amazig, pero con mis hermanos, mallorquín a veces.

Entrevistadora: Amb es teus germans xerres es mallorquí?

Zakia: A casa, sí, depèn.»

Tots consideren que els seus fills estan exposats, més o menys, a un 50% d'amazig, un 30% de català i un 20% de castellà. Per això, Mohamed diu que la llengua que parlen més còmodament els seus fills és l'amazig, amb diferència, tot i que creu que, amb el temps, si s'ajunten amb mallorquins i mantenen les amistats mallorquines de l'escola, serà el català. Mohamed considera que els mallorquins són molt tancats quant a la seva llengua, perquè a ell mai no li han parlat català –ni el seu cap de la feina, que és mallorquí, ni els seus companys mallorquins– i, per això, no ha tengut mai l'oportunitat de poder-lo aprendre. Tanmateix, creu que se sentiria més integrat si el sabés parlar. Per això, diu que els seus fills són mig mallorquins i mig marroquins, perquè s'han integrat molt bé lingüísticament a l'illa.

Finalment, diu que el govern no hauria d'intervenir mai en temes lingüístics, sinó que ha de ser la gent la que elegeixi quines llengües volen aprendre:

«La gente tiene que mandar, para mí, la gente tiene que mandar. El gobierno... Esto tiene que cambiar. El gobierno, si viene a mandar para quitar esto y lo otro... uesto no puede ser! La gente, por ejemplo... Hay diez personas que quieren mallorquín y cinco que no lo quieren. Para mí, así cómo está ahora, está bien.»

En aquest darrer cas, doncs, ens trobam amb una família molt més tradicional que les altres tres famílies marroquines analitzades. Tanmateix, això no es veu reflectit quant a l'opinió sobre les llengües. Mohamed, que no sap català, dóna bona part de la culpa a la poca predisposició dels mallorquins –sobretot els seus companys de feina– a parlar-li en aquesta llengua, però val a dir que ell tampoc no s'ha preocupat gaire d'aprendre-la. És molt interessant la comparació que va fer sobre l'amazig i l'àrab amb el català i el castellà. Això demostra que, tot i que no sap parlar català, té molt clara quina és la realitat lingüística de Mallorca i sap que el català n'és la llengua pròpia i un instrument integrador molt potent.

7. CONCLUSIONS

Les conclusions a les quals he pogut arribar després d'haver estudiat deu casos diferents de famílies al·lòctones residents al sud-est de Mallorca amb fills escolaritzats són diverses, atès que les entrevistes comprenen temes diferents.

En primer lloc, molts dels representats de les famílies elegides creuen que el català és útil per als seus fills però, contràriament, pensen que a ells no els fa falta aquest coneixement de la llengua pròpia perquè poden fer la seva vida en castellà o en una altra llengua sense tenir gaire problemes. Això ens porta a pensar que, molt possiblement, la vida infantil es pot desenvolupar en català –sobretot per mor de l'escola i de les amistats autòctones. De fet, si recordam l'Escala de Fishman que hem vist al principi del treball, la llengua catalana –fins ara– havia estat present a l'educació, puix que el sistema més freqüent en escoles públiques era l'ensenyament en català. Això permet que els al·lòctons concebin el català com una llengua que té suport institucional i que pot ser útil en el futur dels seus fills si aquests decideixen fer la seva vida a l'illa. Malgrat això, aquests pensaments positius respecte de l'ús del català en el seus fills es veuen truncats quan es tracta de l'ús d'aquesta mateixa llengua en els pares. Molts d'ells es queixen –o tan sols comenten– que els autòctons no els parlen mai en català quan reconeixen que no són «d'aquí» –un aspecte que ja he comentat a l'apartat teòric d'aquest mateix treball. Probablement, doncs, pensen que la vida adulta, a Mallorca, pot desenvolupar-se únicament en castellà, que és la llengua «que sap tothom». Aleshores, una de les conclusions que en puc extreure és que els al·lòctons analitzats creuen que la infantesa –gràcies al paper de l'escola– pot desenvolupar-se en català fora de l'àmbit familiar (més que en castellà, en alguns casos), però, contràriament, la vida adulta requereix més coneixements de castellà que de català.

Una altra cosa que cal destacar és la creença de molts d'al·lòctons que el castellà és un idioma més fàcil i, per tant, més bo d'aprendre que el català. Molts d'ells coincideixen en el fet que per a aprendre català cal estudiar. En canvi, el castellà es pot aprendre perfectament en el carrer, mirant la televisió o pel·lícules, escoltant la ràdio, llegint revistes o diaris, etc. Evidentment, aquesta creença es veu reforçada pel context en què estan inserits: veuen que molts d'autòctons canvien de llengua quan han de parlar amb ells i, per tant, estan més exposats a aprendre el castellà que el català per mor de les majors possibilitats de contacte directe i de comunicació amb aquesta llengua. Així doncs, com he dit anteriorment, cal tenir en compte que la integració no és un procés unilateral, sinó que tant els nouvinguts com la societat d'acollida han de fer un esforç per a mantenir la convivència intercultural. Ha de ser, per tant, un procés recíproc.

Molts dels al·lòctons estudiats diuen que el català és una llengua més «difícil» que el castellà. En aquest sentit, és interessant recordar les paraules de Jesús Tuson (2001) quan es refereix al prejudici de «la meua llengua és la més fàcil de totes»:

«[...] perquè la nostra és una llengua ben fàcil, ara ja sense comparacions ni preeminències; i també sense les fantasies i les obsessions dels monolingües militants. Una llengua ben fàcil perquè la vam adquirir quan érem infants, l'època prodigiosa de debò, quan vam fer la gran proesa de fer-nos els amos del sistema més elaborat i sofisticat que existeix. Una època en què tot era possible perquè estàvem oberts a qualsevol de les sis mil llengües, sense cap restricció, sense cap dificultat: una criatura acabada de néixer parlarà espontàniament la llengua del seu entorn, i trigarà el mateix temps a aprendre el català, o l'anglès, o el ioruba, o el japonès, o l'àrab; tot depèn de la llengua que soni al seu voltant.» [Tuson 2001: 54-55]

En aquest cas, la distància entre la llengua materna dels entrevistats amb el català i el castellà no és gaire rellevant. Segurament, podríem pensar que el català els és una llengua més difícil per mor de la

manca de contacte i d'exposició als diversos registres d'aquesta llengua. A més, el fet que la llengua castellana sigui considerada la llengua d'integració fa que molts d'immigrants vulguin tenir un nivell suficient en aquesta llengua per a poder-s'hi comunicar. En canvi, pocs al·lòctons fan aquesta mateixa valoració cap a la llengua catalana i, en tot cas, l'aprenen gairebé sempre en una segona fase –quan ja tenen un determinat nivell de castellà.

Com diu Jesús Tuson:

«I bé, la conservació de les llengües, com a patrimoni essencial de persones i de grups, passa per tres vies fonamentals: la primera i natura és la transmissió familiar; la segona, la presència de la llengua a l'entorn i, molt especialment, en els mitjans de comunicació i en la vida laboral; la tercera, l'existència de la llengua a l'escola com a lloc d'adquisicions múltiples i sempre enriquidores.» [Tuson 2001: 64-65]

Seguint aquesta idea, ens adonam que, si els autòctons es dirigeixen a la població d'origen forà en castellà i, a més, aquesta última té més possibilitats d'elegir diaris, cadenes de televisió, revistes, etc. en castellà que en català i pot fer la seva vida laboral en castellà o en una altra llengua, sense la necessitat imperiosa d'aprendre el català, la segona via fonamental corre a favor del castellà en persones que no la tenen com a llengua materna –i que, generalment, no compleixen la primera via. Per la seva banda, la tercera via és la de l'escolarització, on els nins poden aprendre a emprar els múltiples registres d'una llengua d'acord amb la situació més favorable. Aquesta última via és molt important per als infants nouvinguts, puix que els permet inserir-se en la comunitat d'arribada amb molta més facilitat. Si l'escola manté una actitud favorable respecte a la llengua, molt probablement aquest idioma es guanyi el respecte i l'aprovació dels pares, perquè veuran, entre altres coses, que rep suport institucional. Tal vegada per això, de tots els casos analitzats no hi ha cap pare que voldria que el català no s'ensenyàs a l'escola ni tampoc minvar les hores que es dediquen a l'ensenyament d'aquesta llengua.

Malgrat això, com he comentat, n'hi ha molts que creuen que la vida infantil es pot desenvolupar en català, però la vida adulta és, generalment, en castellà. Com he dit, aquest argument ve reforçat per l'actitud dels autòctons, els quals canvien de llengua quan perceben que el seu interlocutor és d'origen al·lòcton. Tanmateix, totes les persones entrevistades coincideixen que el català és la llengua que més senten parlar al carrer, a les botigues, etc. Per tant, el seu context més immediat, quan es passegen pel poble, els ajuda a integrar-se a la població catalanoparlant, però molts no n'aprofiten l'ocasió. Alguns d'ells, però, excusen la seva ignorància quant al català perquè viuen en una zona turística on aquesta activitat és el motor principal de l'economia. Per això, creuen que aprendre altres llengües –l'anglès, l'alemany, el francès, el rus, etc.– els és molt més profitós que aprendre el català, perquè, si parlen en castellà, saben que els autòctons els entendran i els parlaran en aquesta llengua.

Molts dels al·lòctons entrevistats no tenen consciència que la llengua pròpia de Mallorca sigui el català, sinó que interpreten que, com que estan dins Espanya, les dues llengües oficials són pròpies. Possiblement és per això que diuen que parlar català no és rellevant a l'hora de reforçar la identitat mallorquina. Contràriament, tots estan d'acord que és molt important transmetre la seva llengua d'origen perquè els seus fills sàpiguen d'on són i, així, la seva identitat es vegi reforçada. A més, reconeixen que hi ha una manca de projecció internacional del català cap a la resta del món. Molts d'immigrants arriben a Mallorca sense ser conscients que hi ha una altra llengua diferent del castellà, que és l'oficial

d'Espanya. Així doncs, caldria potenciar aquesta projecció internacional amb la finalitat de disminuir el factor sorpresa quan els al·lòctons arribassin; tal vegada, si sabessin de l'existència de la llengua catalana abans de venir, la seva actitud canviaria i, potser, molts d'ells estarien més predisposats a aprendre la llengua pròpia del territori. Com he comentat al principi del treball, aconseguir que la població nouvinguda tenguí interès i facilitats d'adquisició de la llengua catalana és un fet clau perquè el català continuï amb les funcions que ha d'exercir com a llengua pròpia de les illes Balears. Això implica que tothom ha de tenir garantit el dret i la legitimitat social de fer-ho en qualsevol circumstància i, també, hi ha d'haver un reforç institucional.

També he pogut comprovar que la nacionalitat de les famílies arribades no té res a veure amb la voluntat d'integració. Així doncs, hi ha diferents graus de voluntat d'integració tant d'europaus com de marroquins. L'edat i el temps de residència tampoc no són factors decisius per a la integració –tot i que alguns excusen el seu desconeixement del català per mor de la seva edat o del poc temps que fa que resideixen a l'illa.

Finalment, voldria destacar algunes vies d'aprofundiment que podrien dur-se a terme en un futur i algunes actuacions que seria convenient fer, tenint en compte les conclusions a les quals he pogut arribar. En primer lloc, seria interessant aprofundir en els prejudicis que presenta la població al·lòctona quant al català (és més difícil, cal estudiar, etc.) i què els porta a pensar això. En segon lloc, caldria tenir en compte la projecció internacional del català i, tal vegada, elaborar un programa d'actuació –des de les institucions o fora d'elles– que fos capaç de traspasar fronteres i donar a conèixer el català al món –no tan sols a la gent més culta. En tercer lloc, s'hauria de conscienciar la població autòctona –mitjançant campanyes, per exemple– que parlin el català als al·lòctons per afavorir la seva plena integració i que no siguin un emperò en aquest procés. Tanmateix, la voluntat d'integració de cadascú és, al final, el factor decisiu. Si hom està predisposat a viure i conviure amb les persones pròpies d'aquell indret, de les quals en vol formar part, aquests entrebancs poden superar-se amb èxit –en tenim molts de casos. En canvi, si es té una actitud contrària o, simplement, indiferent respecte a aquest tema, segurament el context tot sol no ajudarà a la integració lingüística d'aquesta persona. Cal, per tant, fer algunes actuacions, però la decisió definitiva recaurà en la voluntat dels nouvinguts.

8. BIBLIOGRAFIA

- ARENY I CIRILO, M. Dolors. 2009. «Cap a una (re)construcció social de la realitat sociolingüística catalana, des de l'escola primària». *Treballs de Sociolingüística Catalana*. Núm. 20, p. 277-289
- BALLERMAN, Doro; MELIÀ, Joan. 2010. «La llengua catalana a les illes Balears i les percepcions dels nouvinguts». *Journal of Catalan Studies*. Núm. 13, p. 269-295
- BOIX-FUSTER, Emili; TORRENS GUERRINI, Rosa M. (eds.). 2011. *Les llengües al sofà. El plurilingüisme familiar als països de llengua catalana*. Pagès Editors, SL. Lleida
- CARBONELL, Francesc. 2007. «Infants de famílies immigrades a les aules. Els reptes de la diversitat cultural i l'exclusió social a l'escola». *Ausa (Patronat d'Estudis Osonencs)*. Núm. XXIII, p. 113-122

- MARCH CERDÀ, Martí X.; ORTE SOCIAS, Carme. 2004. «Educació i immigració a les Illes Balears: cap a una dualització escolar i social?». *Anuari de l'Educació de les Illes Balears*
- MARÍ, Isidor. 2008. «La voluntat de comunicar com a objectiu primordial en l'aprenentatge d'una L2». *Caplletra*. Núm. 45, p. 229-253
- MARÍ, Isidor. 2009. «Immigració, inclusió social i integració lingüística. Un nou marc, un nou enfocament». Dins Francesc Vallverdú (curador). *Simposi Internacional sobre el català al segle XX: balanç de la situació i perspectives de futur*. Institut d'Estudis Catalans, Publicacions Generals (col·lecció Publicacions del Centenari). P. 37-47
- MELIÀ, Joan; MESTRE, Llibertat. 2007. «Els alumnes dels cursos per a no catalanoparlants adults. Estudi sobre les característiques i motivacions dels alumnes dels cursos per a estrangers, per a no catalanoparlants i de l'Escola Oficial d'Idiomes de Palma (Mallorca, mig-juny de 2006). *Coneixements, usos i representacions socials de la llengua catalana*. Núm. 1, p. 1-38
- Melià i Garí, Joan; VILLAYERDE I VIDAL, Joan-Albert. 2008. «La transmissió intergeneracional del català a Mallorca en les parelles lingüísticament mixtes». *Llengua i Ús: Revista tècnica de política lingüística*. Núm. 42, p. 62-71
- MELIÀ I GARÍ, Joan. 2011. «Població i llengua a les Illes Balears (2010)». *Coneixements, usos i representacions socials de la llengua catalana*. Núm. 5, p. 1-8
- MOLLÀ SELLÉS, Anna. 2006. «No catalanoparlants d'origen que trien el català per comunicar-se amb els seus fills». *Revista de Llengua i Dret*. Núm. 46, p. 393-405
- RAMON TOUS, Nanda. 2002. «Estratègies d'integració lingüística dels estrangers a les Illes Balears». *Llengua i Ús: Revista tècnica de política lingüística*. Núm. 24, p. 49-55
- SASTRE, Bàrbara. 2012. «Integració lingüística de la població alemanya resident a Mallorca». *Treballs de Sociolingüística Catalana*. Núm. 22, p. 249-269
- SOLÉ MENA, Anna. 2009. *Multilingües des del bressol. Educar els fills en diverses llengües*. Editorial UOC. Barcelona
- SUAY, Ferran; SANGINÉS, Gemma. 2010. *Sortir de l'armari lingüístic*. Angle Editorial. Barcelona
- TUSON, Jesús. 2001. *Una imatge no val més que mil paraules*. Editorial Empúries. Barcelona
- VILA, Ignasi; SIQUÉS, Carina. 2006. «Infància estrangera i coneixement de la llengua de l'escola». *Didàctica de la Llengua i de la Literatura*. Núm. 38, p. 29-37
- VILA I MENDIBURU, Ignasi. 2009. «Els programes de canvi de llengua de la llar a l'escola: El repte de la catalanització escolar». *Treballs de Sociolingüística Catalana*. Núm. 20, p. 229-257
- VILA I MORENO, F. Xavier. 2004. «Hem guanyat l'escola però hem perdut el pati? Els usos lingüístics a les escoles catalanes». *Llengua, Societat i Comunicació*. Núm. 1, p. 8-15

ANNEX. NACIONALITATS DE LES PERSONES EMPADRONADES AL MUNICIPI DE SANTANYÍ

<i>Nacionalitat</i>	<i>Total</i>	<i>Nacionalitat</i>	<i>Total</i>	<i>Nacionalitat</i>	<i>Total</i>
<i>Albània</i>	1	<i>Gambia</i>	3	<i>Panamà</i>	2
<i>Alemanya</i>	1.937	<i>Grècia</i>	3	<i>Paraguai</i>	33
<i>Algèria</i>	6	<i>Guinea Equatorial</i>	1	<i>Perú</i>	13
<i>Argentina</i>	160	<i>Haití</i>	2	<i>Polònia</i>	123
<i>Austràlia</i>	6	<i>Hondures</i>	3	<i>Portugal</i>	45
<i>Àustria</i>	84	<i>Hongria</i>	8	<i>Regne Unit</i>	636
<i>Bèlgica</i>	38	<i>Índia</i>	39	<i>República Sud-africana</i>	2
<i>Bolívia</i>	37	<i>Irlanda</i>	14	<i>República Txeca</i>	51
<i>Brasil</i>	28	<i>Itàlia</i>	281	<i>República Dominicana</i>	11
<i>Bulgària</i>	259	<i>Iugoslàvia</i>	1	<i>Romania</i>	62
<i>Canadà</i>	4	<i>Japó</i>	2	<i>Rússia</i>	20
<i>Colòmbia</i>	88	<i>Kènia</i>	2	<i>Senegal</i>	99
<i>Costa Rica</i>	1	<i>Lituània</i>	3	<i>Sèrbia</i>	3
<i>Cuba</i>	48	<i>Luxemburg</i>	3	<i>Sèrbia i Montenegro</i>	1
<i>Dinamarca</i>	19	<i>Macedònia</i>	3	<i>Suècia</i>	28
<i>El Salvador</i>	2	<i>Mali</i>	1	<i>Suïssa</i>	116
<i>Equador</i>	71	<i>Marroc</i>	576	<i>Tailàndia</i>	4
<i>Eslovàquia</i>	59	<i>Mauritània</i>	13	<i>Tunísia</i>	2
<i>Espanya</i>	8.927	<i>Mèxic</i>	11	<i>Turquia</i>	6
<i>Estats Units d'Amèrica</i>	21	<i>Moldàvia</i>	2	<i>Ucraïna</i>	6
<i>Estònia</i>	7	<i>Nicaragua</i>	2	<i>Uruguai</i>	108
<i>Filipines</i>	33	<i>Nigèria</i>	9	<i>Veneçuela</i>	13
<i>Finlàndia</i>	1	<i>Noruega</i>	11	<i>Xile</i>	149
<i>França</i>	214	<i>Països Baixos</i>	216	<i>Xina</i>	56
TOTAL					14.849